

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matevž Schaubach

Konflikt med Palestinci in Židi
do nastanka države Izrael

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matevž Schaubach

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

Konflikt med Palestinci in Židi
do nastanka države Izrael

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Konflikt med Palestinci in Židi do nastanka države Izrael

Židi v Evropi so bili v preteklosti mnogokrat preganjani, zato se jim je porodila ideja, da bi ustvarili lastno državo, kjer bi bili sami gospodarji. S porastom antisemitizma v Evropi, predvsem pogromi nad Židi v carski Rusiji, so se začeli organizirati tudi sionisti in obujali biblijske prerokbe o deželi Izrael v Palestini. Tako se je na koncu 19. stoletja začelo postopno preseljevanje Židov v Palestino. Tam so kupovali zemljo in širili svoja posestva, obenem pa z ustanavljanjem vojaških enot skrbeli za zaščito. Napetosti med Arabci in Židi so sčasoma prerastle v spopade. Britanci, ki so imeli mandat nad ozemljem Palestine, so Židom sicer dovolili lastno obrambo, vendar so jim preprečevali pretirano naseljevanje. Britanci, ki so imeli težave tudi v svojih drugih »protektoratih«, so leta 1947 vrnili mandat OZN; ta je 29. novembra 1947 sprejela načrt o delitvi Palestine, po katerem naj bi Arabci in Židi dobili svojo državo. To je povzročilo še hujše konflikte med Židi in Arabci. Židi so proglasili državo Izrael, pet arabskih držav pa jo je naslednji dan, 15. maja 1948, napadlo.

Ključne besede: Arabci, Izrael, Palestina, sionizem, vojaški spopadi.

The conflict between Palestinians and Jews to the creation of the State of Israel

The Jews in Europe were often persecuted. Because of that that they had the idea to create their own state in which they would be able to be their own masters. With the rise of anti-Semitism in Europe, primarily because of the pogrom against Jews in Tsar's Russia, the organizing of Zionist began with reviving the Biblical prophecy of the State of Israel in Palestine. With that a gradual migration of Jews to Palestine began at the end of the 19th century. The Jews were buying land there and with that began to spread their estates. At the same time they were establishing military units to offer them protection. The tension between the Arabs and the Jews eventually grew to conflict. The British, who had the mandate over the Palestine area, allowed the Jews their own protection, but did not allow them over population. However, the British, who had their own issues with other protectorates, returned the mandate over Palestine to the UN in 1947 and it was the UN which on November 29th 1947 accepted the plan of the division of Palestine, a plan under which The Arabs and the Jews would get their own states. This caused even worse conflicts between the Jews and the Arabs. The Jews declared the State of Israel which was attacked the day after the declaration, on May 15th 1948, by five Arab states.

Kew words: the Arabs, the Jews, Palestine, Zionism, military conflict.

Kazalo

1	UVOD.....	6
2	METODOLOGIJA	8
2.1	Predmet proučevanja	8
2.2	Namen in cilji naloge	8
2.3	Hipoteze.....	8
2.4	Metoda dela in pristop.....	9
3	Zgodovina Židov	10
3.1	Semitizem in antisemitizem	12
3.2	Naseljevanje Židov v Palestini.....	13
3.3	Alije - preseljevanje Židov v Palestino	14
3.3.1	Prva alija	14
3.3.2	Druga alija.....	14
3.3.3	Tretja in četrta alija, od 1918 do 1928	15
3.3.4	Peta alija.....	16
3.4	Sionizem in ideja ustanovitve nove države	18
3.4.1	Kongres v Baslu leta 1897	18
3.4.2	Židovska agencija za Palestino	20
3.4.3	Ponudba Uganda	21
3.4.4	Sykes – Picotov sporazum	22
3.4.5	Balfourjeva deklaracija	23
3.4.6	Bela knjiga in Peelova komisija.....	25
3.5	Vmešavanje ZDA.....	27
3.6	Druga svetovna vojna in povojna leta	27
3.6.1	Bevinov plan	28
3.6.2	Resolucija varnostnega sveta OZN, številka 47/181	28
3.7	Kupovanje zemlje oziroma države.....	32

3.8	Arabski nacionalizem	36
4	Samoobrambno organiziranje	38
4.1	Židovske vojaške organizacije	38
4.1.1	Hagana	39
4.1.2	Notrim	40
4.1.3	Irgun	40
4.1.4	Lehi	41
4.1.5	Palmah.....	42
4.1.6	Obveščevalna služba	42
4.1.7	Oboroževanje Židov.....	43
4.1.8	Formiranje židovskih obrambnih enot	45
4.1.9	Letalstvo.....	47
4.2	Arabske organizacije in njihova oborožitev	48
4.2.1	Palestinsko vojaštvo	49
5	Stopnjevanje upora Palestincev	51
5.1.1	Upori Palestincev po letu 1936	53
5.1.2	Spopadi po drugi svetovni vojni	54
6	Sklep	60
7	Literatura	63
Priloga A:	Razlaga nekaterih izrazov	67
Priloga B:	S Palestino povezane osebe.....	71

1 UVOD

Palestina je neobičajna v mnogih pogledih. Skoraj mitološko ozemlje, nasičeno z versko ideologijo, velikim kulturnim pomenom, ki s tradicijo, zgodovinskimi kot tudi političnimi dejstvi, obremenjuje več generacij in narodov.

V prejšnjem stoletju je bilo skoraj celotno območje v konfliktu, ki sta ga gojila sionistično gibanje in nežidovsko avtohtono prebivalstvo Palestine, ki sebe imenuje (tako muslimani kot kristjani) Palestinski Arabci. Čeprav se je spor med dvema narodoma odvijal zaradi posesti in suverenosti nad zemljo, so se v boj intenzivno vmešavale tudi mednarodna javnost, ter vlade bližnjih in tudi bolj oddaljenih držav.

Do ustanovitve Izraela kot države je v letu 1948 deloma prišlo, ker so sionisti pridobili nadzor nad večino ozemlja Palestine in tudi zato, ker so že dobili politično bitko za Palestino v mednarodnem svetu. Politika, kakršno so sionisti vodili pred nastankom države Izrael, se nadaljuje še danes in je v osnovi ekspanzionistična, agresivna in predstavlja enega od glavnih vzrokov izraelsko-arabskega konflikta.

»Spopad v Palestini že od vsega začetka ni bil le spopad med priseljenci in domačini, med kolonizatorji in koloniziranci, ampak tudi spopad med dvema nacionalizmoma. Ta komponenta je vseskozi v tem sporu imela izredno pomembno vlogo in jo ima še danes.« (Novak 1969, 15)

V njej se ne križajo le globalno-politični, strateški ter ekonomski cilji in interesi velikih sil, ampak tudi specifični cilji in interesi regionalnih držav. Zaradi svojega mednarodnega položaja sta ZDA in SZ z arabsko-izraelskim sporom povezani mnogo bolj kot ostale države. Arabsko-izraelski spor je eden od značilnih izvorov nevarnosti za neposredno vojno konfrontacijo glavnih svetovnih sil, čigar interesi se križajo v tem delu sveta. Poleg berlinske in kubanske krize ter, arabsko-izraelske vojne so bili to razlogi, ki so pripeljali do največje stopnje zaostrovanja odnosov med velesilama. (Babić 1988, 12–13)

Zaradi strateških pomembnosti je bila Palestina v zgodovini prizorišče vojaških pohodov in invazij, od faraonov, kraljev Asirije, Babilona, Perzije, Aleksandra Velikega, vladarjev Bizanca, Arabcev, križarjev, Mamelukov, Turkov in nazadnje Britancev, ki so imeli mandat nad Palestino, ki je trajal od 1917 do 1948. Židi so Palestino zahtevali zase,

imenovali so jo Eretz Yisrael (Dežela Izraela), kot njihovo tradicionalno in duhovno domovanje, nekoč od boga obljubljeno Abrahamu in njegovemu potomstvu. Arabci prav tako, kot potomci Izmaela, sina Abrahamovega, smatrajo Palestino za svoj pravični dom. Nekateri sionistični voditelji so resnično verjeli, da je Palestina zapuščena in prazna, zemlja brez ljudi, ki čaka ljudi brez nje, kot je npr. zapisal angleški židovski pisatelj Yisrael Zwingwill. (Bregman 2002, 1–3)

Palestina zaradi svojega geopolitičnega položaja je in še vedno predstavlja »strateško srce Bližnjega vzhoda«, naravni geografski center arabskega sveta in najboljše mesto za skladiščenje in distribucijo nafte iz sosednjih držav. Zaradi tega je bila cilj različnih osvajanj. (Sinadinovski 1988, 8)

Izrael je simbol strahovitih preizkušenj, konfliktne preteklosti in sedanjosti, neizmerne kljubovalnosti, pa tudi gospodarske in tehnološke učinkovitosti. Po kratki vojni v Sloveniji (junija 1991) so nekateri uspehe slovenskega vojaštva primerjali z bojem izraelskega Davida proti arabskemu Goljatu. Tako židovski kot slovenski narod sta si svojo državo ustvarila v upanju, da se bosta rešila spon preteklosti in svojim ljudem lahko ponudila boljši danes in jutri. Pri odločitvi za novi Izrael so imeli sionisti pred očmi preganjanja in zatiranja Židov v Vzhodni Evropi in Rusiji, hitlerjanska morija pa jih je v njihovi opredelitvi ojeklenila. »*Nikoli več holokavst, pogromi, diskriminacija, asimilacija*«, so dejali Židi ob ustanovitvi svoje države leta 1948. (Ferfila 1993, 1–2)

2 METODOLOGIJA

2.1 Predmet proučevanja

Sionistično stališče, s katerim so Židi utemeljevali namero naselitve v Palestini, je bilo, da se vračajo v domovino svojih prednikov, ki so jo zapustili ob preselitvi Hebrejcev v deželo Kanaan, in sicer v 2. tisočletju pred našim štetjem; imeli so podporo Velike Britanije, ki je upravljala ozemlje Palestine. Židi so v Palestini kupovali zemljišča in začeli z gradnjo naselij. Nezadovoljstvo palestinskih Arabcev je zaradi toka priselitev in naraščanja priseljenega židovskega prebivalstva postajalo vedno večje in preraslo v medsebojno nasilje. Sionisti so se bili prisiljeni braniti v kakršnikoli obliki. Diplomsko delo analizira židovsko-arabske konflikte v Palestini do 14. maja 1948, ko je bila proglašena država Izrael.

2.2 Namen in cilji naloge

Namen naloge je z naslednjimi cilji raziskati genezo arabsko-židovskega konflikta do nastanka države Izrael:

- raziskati razloge za naseljevanje Židov v Palestini,
- opisati vpliv sionizma na naseljevanje Židov,
- raziskati vpliv Velike Britanije, ZDA in drugih držav na sionizem in naselitev Židov v Palestini,
- analizirati odziv Palestincev na priseljevanje Židov,
- analizirati oboroževanje Palestincev in Židov,
- analizirati medsebojne konflikte.

2.3 Hipoteze

V nalogi bom skušal ugotoviti, ali za utemeljitve sionistov, da se vračajo v domovino svojih prednikov, obstajajo dokazi, ki to trditev potrjujejo oziroma zanikajo.

Preveriti želim naslednje hipoteze:

1. Za naseljevanje Židov na palestinsko ozemlje je soodgovoren antisemitizem v evropskih državah.
2. Svetovne velesile prikrito podpirajo sionizem, saj s tem uveljavljajo svoje interese.

3. Z ustanavljanjem družbenopolitičnih in vojaških organizacij na ozemlju Palestine in v diaspori, so sionisti ustvarjali pogoje za ustanovitev države Izrael.
4. Z uveljavljanjem svojih pravic so sionisti grobo kršili pravice avtohtonih prebivalcev.

2.4 Metoda dela in pristop

Za analizo obsežnega zbranega gradiva sem uporabil naslednje družboslovno-znanstvene pristope:

- razvojno-zgodovinski pristop pri opisu naseljevanja Palestine,
- Analitično-sintetični pristop pri opisovanju političnega dogajanja,
- deskriptivni pristop pri opisu oboroževanja.

Uporabljene so naslednje metode teoretičnega preučevanja:

- metoda analize vsebine zbranih pisnih virov,
- primerjalno-zgodovinska metoda pri opisu razlogov za naseljevanje Židov,
- deskriptivna metoda, ki je uporabljena pri opisu naseljevanja Židov in odzivov Palestincev,
- metoda abstrakcije, s katero je bila izločena manj pomembna vsebina.

3 Zgodovina Židov

Židovska ali judovska¹ vera je nastala na Bližnjem vzhodu in je za hinduizmom druga najstarejša svetovna vera. Palestina predstavlja južni del dežele Kanaan, kamor so se v 2. tisočletju pred našim štetjem preselili semitski Hebrejci, ki so, za razliko od okoliških ljudstev, verovali le v enega boga. Židovska vera je osnova za druge vere, med njimi krščanstvo in islam. Legende pravijo, da je bil začetnik židovske vere Abraham, ki je postavil temelje monoteizma.

V Svetem pismu (ali bibliji) so opisani dogodki o Abrahamu in njegovi ženi Sari, ki sta na ukaz Boga zapustila rodno deželo Mezopotamijo in se preselila v Kanaan. Bog je Abrahamu povedal, da bosta tam imela veliko potomcev, ki bodo postali narod, ki bo imel svojo državo. Zaradi revščine Abraham in Sara nista dolgo ostala v Kanaanu, pot sta nadaljevala v Egipt. Tam se je Abrahamu v 75. letu starosti rodil prvi sin Ismael, ki ga je rodila egipčanska služkinja, zato ga je moral Abraham nagnati od doma. Žena Sara mu je rodila sina Izaka, ko je bil star sto let. Izakovi potomci, in s tem tudi Abrahamovi, naj bi bili današnji Židi. Izaka je dal Izaka obrezati osmi dan po rojstvu, kar je še danes židovski običaj. Prvega sina Ismaela je dal obrezati pri trinajstih letih, kot to počno muslimani.

V Egiptu so bili Židi večinoma sužnji Egipčanov. Reši jih Mojzes, ki jih je preko (razmaknjenega) Rdečega morja popeljal na Sinajski polotok. S svojim ljudstvom je nato nekaj desetletij taval po puščavi Arabskega polotoka in na gori Sinaj mu je Bog izročil plošči z 10 božjimi zapovedmi. Z ljudstvom, ki mu je sledilo, je nato prispel v Kanaan. (Biblija 2016).

Zgodnja židovska kultura je po arheoloških raziskavah naslednica kanaanske, kar se ujema s zapisi v Svetem pismu, da je Abraham prišel v Kanaan samo s Saro in manjšim spremstvom, nikakor pa ne s celotnim ljudstvom. Nedavna arheološka izkopavanja so predložila dokaze, da je bil Jeruzalem veliko in utrjeno mesto že leta 1800 pred našim štetjem. Ugotovitve kažejo, da je sofisticiran vodni sistem, ki si ga prisvajajo Izraelci in ga

¹ Izraz Jud je nemškega izvora in v knjižni slovenščini v rabi od Trubarja do druge polovice 19. stoletja, ko so ga začeli nadomeščati z izrazom Žid, ki je slovanskega izvora (Bezljaj 1976). V svetopisemskih časih govorimo in pišemo o Judih. Oba izraza imata sicer enak pomen (Bezljaj 1976).

datirajo v osmo stoletje, obstajal veliko prej in je bil še bolj zapleten. Dr. Ronny Reich, ki je skupaj z Eli Shuikrun vodil izkopavanja, trdi, da so celoten sistem kot enoten kompleks zgradili Kanaanci, in sicer sredi bronaste dobe, okoli 1800 let pred našim štetjem. (The Jewish Bulletin 1998)

Ves čas napadov na Kanaan so se Židi razseljevali po svetu. V času rimske nadvlade (ob začetku n.št.), pa vse do križarskih vojn (okoli 1100 n. št.), so Židi bežali iz Kanaana in se naseljevali najprej vzdolž afriške sredozemske obale, vse do Španije in Portugalske, kasneje pa tudi na sever proti Evropi in po njej. Priseljeni Židi so se večinoma naseljevali v mestih, ukvarjali so se z obrtjo, trgovino, bančništvom, odvetništvom in zdravilstvom. Krščanska vera je včasih prepovedovala posojanje denarja, kar pa ni oviralo Židov, ki niso imeli pravice do posesti in s tem možnosti kmetovanja. Večinoma so živeli v tesno povezanih skupinah, ločeni od ostalih prebivalcev. Z medsebojno pomočjo in pridnostjo so postajali finančno uspešni in pomembni, kar je začelo motiti druge vernike in vladarje. Veliko nasprotovanje in propagando je skozi stoletja širila cerkev, ki je za neuspešno raziskane umore in celo bolezni (pojav kuge) obtožila prav Žide. (Wikipedia 2016f)

V muslimanskih deželah se Židom nikoli ni godilo tako slabo kot v Evropi. Res niso bili docela enakopravni muslimanom, bili pa so v enakem položaju kot kristjani (Novak 1969, 8).

Arabski zavojevalci so v 7. stoletju območje Palestine poselili, iz domorodcev napravili muslimanske spreobrnjence in se z njimi etnično tako pomešali, da je sedaj nemogoče ločiti Arabce od Kanaancev. (Beatty 1957)

Palestina je pretežno arabska in islamska država postala na koncu 7. stoletja. Le malo kasneje so njene meje in značilnosti (tudi njeno ime v arabščini Filastin) postale znane v celotnem islamskem svetu; tako po svoji rodovitnosti in lepoti kot tudi veri. Leta 1516 je Palestina postala provinca Otomanskega imperija, toda zato nič manj rodovitna, nič manj arabska. Šestdeset odstotkov prebivalstva se je ukvarjalo s kmetijstvom, ostali del je bil enakomerno razdeljen med meščane in relativno majhne nomadske skupine. Vsi pa so bili prepričani, da sodijo v deželo Palestino, kljub občutku, da so tudi člani velikega arabskega naroda. Kljub stalnemu dotoku židovskih priseljencev v Palestino po letu 1882, se je treba zavedati, da je bilo tam spomladi leta 1948, samo nekaj tednov pred ustanovitvijo Izraela, prebivalstvo v veliki večini arabsko. Židovsko prebivalstvo je leta 1931 štel le 174 606 od skupno 1 033 314 prebivalcev. (Said 1992)

Včasih so Arabci in Židi živeli v sožitju. O dobrem sodelovanju priča tudi dejstvo, da so Židi v Španiji obdobje arabske nadvlade, med 10. in 11. stoletjem, imenovali »zlati vek« svoje zgodovine. Velika blaginja in razmah znanosti in kulture so bili rezultat medsebojnega sodelovanja. Ustanovitev univerze v Cordobi, leta 756, z arabskimi in židovskimi profesorji, je najboljši dokaz sožitja dveh narodov v Španiji. (Šobajič 1982, 75)

Križarske vojne naj bi povzročile več kot 3 milijone žrtev med Židi in skoraj dvakrat toliko med muslimani. Po letu 1492 je bilo iz Španije izgnanih skoraj 200 000 Židov. (Novak 1969, 10)

3.1 Semitizem in antisemitizem

Židi so bili v preteklosti mnogokrat deležni verskega nasilja, saj so bili največkrat manjšina v krščanskem in muslimanskem okolju. Po krščanskem nauku so bili oni krivi za smrt Jezusa Kristusa. Zakoni, ki prepovedujejo židovske verske obrede, imajo korenine v verskem antisemitizmu, kot tudi izgon Židov, ki se je dogajal v srednjem veku. Rasni antisemitizem se je oblikoval ob koncu 19. stoletja in je nastrojen proti Židom, ki jih obravnava kot rasno skupino, ne glede na njihovo versko pripadnost.

Beseda semit, semitizem in antisemitizem naj bi se nanašale izključno na Žide, vendar po Oxfordskem slovarju iz leta 1944 (str. 1838), semiti pripadajo rasi, ki vključuje večino narodov, ki so potomci Shema, Noetovega sina. Ti narodi so: Arabci, Hebrejci, Asirci in Armenci, katerih semitski jezik je njihov materin jezik je semitski. Okoli 95 % sodobnih Židov ni semitskega porekla, ampak turškega, ki se imenujejo Kazarj; izvirajo iz Kavkaza, porečja Volge, in ne iz Jordanije, oziroma Kanaana. (Koestler 2016)

Zaradi tega dejstva se izraz »antisemitizem« ne nanaša na sodobne Žide. Benjamin Freedman, Žid, ki je osebno poznal večino najvplivnejših sionistov v tridesetih in štiridesetih letih preteklega stoletja, v svoji knjigi opozarja na resničen namen uporabe izraza »antisemitizem«, in; trdi, da bi ta moral biti odstranjen iz angleškega jezika, saj »Antisemitizem« antisemitizem služi danes le enemu namenu, da Žide žali. Ko imajo ti občutek, da nekdo nasprotuje kakšnemu njihovemu cilju, svoje žrtve osramotijo z oznako antisemit ali antisemitski. (Freedman 2016, 73)

3.2 Naseljevanje Židov v Palestini

V Bibliji je Palestina dežela, kjer se cedita mleko in med, v resnici pa je neplodna, pusta, kamnita, opustela in negostoljubna zemlja z malarijo preplavljenimi močvirji. Strateško je pomembna, ker predstavlja most med Azijo in Afriko. (Bregman 2002, 1–2)

Po revoluciji (1848) so bile Židom državljanske pravice priznane skoraj po vsej Evropi. Problem je bil le v carski Rusiji, ki je v 18. stoletju dobila poljske pokrajine, kjer je živel okoli milijon Židov. Šele po smrti carja Nikolaja I. je odnos do Židov strpnejši. (Ferfila 1993, 30)

Zaradi notranjepolitičnih razlogov je Bismarck leta 1879 začel verbalno napadati Žide. V resnici je bil to boj proti liberalizmu, industrializmu in laicizmu,² in za vse te tegobe je krivil Žide. Medtem ko je bila gonja proti njim v zahodni Evropi večinoma le besedna, se je v Rusiji antisemitizem razbesnel v pogrome; leta 1891 v Kijevu in Odesi, nato pa čez dve leti na celotnem Baltiku. Car Aleksander III. se je hotel maščevati za smrt svojega očeta Aleksandra II., ki so ga ubil atentatorji židovskega rodu. Z Majskimi zakoni iz leta 1882 je bilo Židom dovoljeno bivati samo v določenih mestih, izgnani so bili iz Moskve, Petrograda in drugih večjih mest. Ostali so lahko samo pripadniki privilegiranih slojev, univerzitetni izobraženci in veliki trgovci. Od leta 1880, ko so v Palestino prišle prve majhne skupine priseljencev, pa do 1948, ko je bil ustanovljen Izrael, je prišlo približno pol milijona Židov, večinoma iz srednje in vzhodne Evrope, v obdobju od 1948 pa do 1951 pa že več kot 700 000. Med njimi je bilo največ Sefardov,³ ki so s seboj prinesli patriarhalni ideal velike družine, ki se je razlikoval od ostalih Židov, ki so bili, v skladu z evropsko tradicijo, usmerjeni individualistično. Tako sta drug ob drugega trčila dva povsem različna svetova, njuna edina skupna vez je bila židovstvo. Večino Sefardov so naselili na deželi,; tam so se ukvarjali s kmetijstvom, vendar je bila njihova življenjska raven mnogo nižja kot raven Židov Aškenazijev. Po 2. svetovni vojni so bili druga pomembna skupina Židi, ki so preživel holokavsta. Njihova osamljenost med arabskimi državami jih je silila k tesnemu sodelovanju, če so si hoteli zagotoviti preživetje. (Trenc 1998, 154)

² Laicizem – stanje, da je vera izključena iz javnega življenja; rel. nazor, da se mora vera izključiti iz javnega življenja.

³ Judi iz orientalskih dežel se imenujejo Sefardi, Judi iz Evrope in Amerike pa se imenujejo Aškenazi.

Sionizem je začel spreminjati versko upanje in hrepenenje po individualni svobodi v politični program nacionalistične utopije. (Novak 1969, 10)

3.3 Alije - preseljevanje Židov v Palestino

Alija je pojem, s katerim označujemo imigracijo Židov v Palestino. Tja so se od sedemdesetih let 19. stoletja naseljevali samo največji pobožneži, da bi jih po smrti pokopali v bližini Davidovega groba. Na začetku 19. stoletja je okoli 20 000 palestinskih židovskih staroselcev živelo v svetih mestih Jeruzalem, Hebron, Tiberias in Safed. Sredi 19. stoletja je ta številka narasla na okoli 30 000 palestinskih Židov; večinoma so bili majhni trgovci. (Šobajić 1982, 157)

3.3.1 Prva alija

Večje preseljevanje se je začelo šele med leti 1882 in 1890, ko se je začela prva alija, saj je zaradi pogromov iz carske Rusije v Palestino pobegnilo 30 000 Židov. Priseljenci so se večinoma naselili v mestih in za težja dela najemali poceni arabsko delovno silo, kar je bilo v nasprotju z idejami sionističnega gibanja, ki je zagovarjalo prehod židovstva k življenjsko pomembnemu in produktivnemu delu in obdelovanju zemlje. Zaradi slabih gospodarsko razvojnih pogojev je do 1. svetovne vojne 80 % teh priseljencev Palestino tudi zapustilo. Ko je na oblast prišel Nikolaj II. (1894) v Palestino prispe 40 000 Židov (večinoma iz carske Rusije) in zgradijo naselja Petah Tikva, Tel Aviv, Hadera, Rishon, Le Sion. (Šobajić 1982, 158–159).

V obdobju prve alije, med letoma 1882 in 1903, je v Palestini živelo 400 000 Arabcev in 50 000 Židov. (Bregman 2003, 7)

Preseljevanje Židov v Palestino je v svoje roke vzela družba Hibbad iz Siona, konec 19. Stoletja. (Sami al Joundi 1972, 44)

3.3.2 Druga alija

Leta 1904 se začne druga alija. Medtem, ko so bili udeleženci prve alije neizkušeni v obdelovanju zemlje, je bila druga alija, katere udeleženci so prispeli v prvem desetletju 20. stoletja, prežeta z ideologijo dela, da je mogoče z lastnoročnim obdelovanjem zemlje ustvariti novo družbo. Nova družba, ki so jo ustvarjali, je temeljila na socialističnih idealih in nekatere njene ustanove, kot na primer kolektivne združbe kibucizma, so postale značilnost

Izraela. Ob voditeljih, kakršen je bil David Ben – Gurion, ki je pozneje postal prvi premier nove države Izrael, pa ni temeljila samo na delu, temveč tudi na ustvarjanju nove hebrejske kulture. Eleazer Ben Jehuda se je zavzemal za hebrejščino kot pogovorni jezik nove države, saj je bil to edini način, da so se prišleki iz različnih držav lahko sporazumevali in vključili v eno, skupno družbo. (Kochav 2000, 93) Arabci so bili v svojih težnjah, da postavijo šolstvo na širšo podlago, popolnoma odvisni od mandata, med tem pa je Židovska agencija odpirala šole je v mestih, vaseh in kibucih. (Al Joundi 1972, 67)

V začetku zime 1917 je v Palestini živelo samo 56 000 sestradanih in preplašenih Židov. (Piekalkiewicz 1981, 31)

3.3.3 Tretja in četrta alija, od 1918 do 1928

V Palestino je prišlo 26 900 židovskih emigrantov med leti 1919 in 1923, ko je potekala tretja in pa še 63 000 med letom 1924 in 1926, ko je potekala četrta alija. (Bregman 2003, 20, 23)

Leta 1921 se je v Palestino doselilo 10 000 Židov, kupili so novih 9.000 hektarov zemlje. Leta 1924 se jih doseli dodatnih 12 586, naslednje leto 33 801 in leta 1928 še 13081; tako se je število iz leta 1920, ko jih je bilo 83 790, leta 1931 povečalo na 174 606, površina zasedene zemlje pa iz 65.000 hektarov leta 1920 na 120.000 hektarov leta 1931. (Sinadinovski 1988, 35–37) Leta 1920 je bilo v Palestini samo skromnih 55 židovskih naselji, leta 1939 pa 218. (Bregman 2002, 6)

V obdobju med leti 1919 in 1931 je v Palestino prišlo 117 000 oseb. Težke razmere, nezaposlenost in stalna nevarnost so mnoge prisilile, da so se vrnil, od koder so prišli. Tako se je na primer leta 1927 izselilo 5 000, na novo priseljenih pa je bilo 3 000 oseb. Leta 1931 je bilo v Palestini od 1 036 000 prebivalcev samo 175 000 Židov (17 %). Hitrejše priseljevanje sta povzročila fašizem v Italiji in nacizem v Nemčiji. Pred izbruhom 2. svetovne vojne je bilo v Palestini 429 605 Židov, kar je predstavljalo že 28 % prebivalstva. Z novo tehnologijo, ki si je Arabci niso mogli privoščiti, saj je bila zanje predraga, so Židi dosegali vedno boljše gospodarske rezultate. Leta 1931 je bilo v Palestini od 1 036 000 prebivalcev samo 175 000 Židov oziroma 17%. Hitrejše priseljevanje sta povzročila fašizem v Italiji in nacizem v Nemčiji. Pred izbruhom 2. svetovne vojne je bilo v Palestini 429 605 Židov, kar je predstavljalo že 28% prebivalstva. Z novo tehnologijo, ki si jo Arabci niso

mogli privoščiti, ker je bila zanje predraga, so Židi dosegali vedno boljše gospodarske rezultate. (Baletić 1982, 243,249-250)

3.3.4 Peta alija

V peti »nemški« aliji je od januarja 1933 do izbruha 2. svetovne vojne, prišlo v Palestino več kot 250 000 židovskih emigrantov, največ iz Nemčije, Avstrije in Češkoslovaške. Priseljenci so bili večinoma iz srednjega in višjega sloja. Židi iz Nemčije so v Palestino prinesli 63 milijonov dolarjev. Število industrijskih podjetji je iz 6.000 leta 1930, naraslo na 14 000 leta 1937, število delavcev pa iz 19 000 na 55 000. S tem se je še bolj povečal razkorak med židovsko in arabsko ekonomijo (Jelinčič Boeta, 2009; Sinadinovski 1988, 41). Vseh alij je bilo pet, prišteti pa je potrebno tudi mladinsko alijo, ko je pred drugo svetovno vojno prispelo 125.000 židovskih otrok brez staršev, starih med 12 in 14 let. (Šobajić 1982, 160)

Tabela 3.1 Pregled števila Arabcev in Židov po letih

Leto	Arabci	Židi	Skupaj	% Židov
1920	599.000	67.000	666.000	10,1
1926	740.000	150.000	890.000	16,9
1929	794.000	156.000	950.000	16,4
1931	840.000	172.000	1.012.000	17,0
1933	895.000	235.000	1.130.000	20,8
1936	920.000	384.000	1.304.000	29,4
1942	1.122.000	484.000	1.606.000	30,1

Vir: prirejeno po Novak. (1969, 13)

Zanimivo in ironično je, da so nacisti med arabsko vstajo leta 1936, in vse tja do izbruha 2. svetovne vojne Židom pomagali pri preseljevanju. Židovski organizaciji Hagana⁴ in Šai⁵ sta sodelovali z nemškim Sicherheitsdienstom⁶, in sicer pri »reševanju« milijona nemških

⁴ Sionistična ilegalna vojska, na teritoriju pod britanskim mandatom Palestine.

⁵ Tajna obveščevalna in varnostna služba Hagane v katere sestavni del je bil kasneje vključen Mosad.

⁶ Nemška varnostna služba

Židov, da bi s problemom Židov v Nemčiji za vselej opravili z izselitvijo. Pri tem sodeluje tudi Adolf Eichmann in še mnogi visoki predstavniki rajha, saj jim je ustrezalo, da se lahko tako na lahek način znebijo Židov. Ladje so neprestano plule med Bremnom in Hamburgom ter Haifo. Angleška mornarica je poskušala ladje zaustaviti in preprečiti pot v Palestino, vendar ni bila preveč uspešna. V nacionalno čutečih židovskih krogih so pokazali veliko zadovoljstvo z radikalno nemško židovsko politiko, saj je s tem število židovskega prebivalstva v Palestini močno naraslo. Tako je bilo v doglednem času moč pričakovati, da bo Židov več kot Arabcev. Med ilegalci je bilo tudi 1/3 žensk, ki so se v Palestini navidezno poročile, tako jih mandatna oblast v primeru odkritja ni mogla izgnati. (Piekkiewicz 1981, 53–56)

Na palestinske naseljence Židi niso gledali kot na enakopravne partnerje, niti kot na nekoga, ki bi lahko prispeval k razvoju zemlje. Kulturne in moralne poteze palestinskega prebivalstva so bile izpodbijane in podcenjevalne, njihovi politični voditelji pa prikazani kot vojska brezdelnežev in barskih zajedavskih klevetcev.⁷ Za razliko od njih je bila židovska skupnost v Palestini avtonomno organizirana, na principu geta, z lastno skupščino na celotnem teritoriju, z lokalnimi sveti, lastno šolo, s sistemom kibucev, sindikatom Histadrut in milico Hagana. (Sinadinovski 1988, 61)

Nekatere židovske skupine v diaspori⁸ so tedaj odločno nasprotovale izraelski državi in izseljevanju v Palestino, češ da ustanovitev posvetne države nima ničesar skupnega z »vrnitvijo«, kot je opisana v Svetem pismu. Tudi v Izraelu je delovala majhna stranka Novi svet, ki se je zavzemala za Izrael brez sionizma, za Izrael, ki bi se otrešel ekskluzivnega židovskega značaja in postal država, v kateri bi živeli Židi in Arabci, muslimani in kristjani. Izrael naj bi postal odprta država, tako kot so vse druge na Srednjem vzhodu. Ni bilo pričakovati, da bi ti Židi lahko omajali temelje sionizma. (Novak 1969, 7)

⁷ Iz besede kleveta - neresnična, zlonamerna izjava, s katero se jemlje komu ugled (Slovar SKJ)

⁸ Židi, ki ne živijo v Izraelu

3.4 Sionizem in ideja ustanovitve nove države

Theodor Herzl je leta 1896 izdal svojo slovito knjigo *Der Judenstat* (Judovska država), v kateri je zapisal: »*Izrael bi bil evropska trdnjava na braniku proti Aziji in prva straža pred barbarstvom.*«. Knjiga je temeljni kamen političnega sionizma. Toda že veliko let prej so Židi sanjali o Palestini in hrepeneli po vrnitvi v Jeruzalem, h gori Sion, po kateri je pozneje njihovo gibanje za vrnitev v Palestino dobilo tudi ime. Odkar so Židi živeli raztreseni po svetu se je dvakrat pojavila zamisel o ustanovitvi židovske države in obakrat se je ta zamisel tudi uresničila, čeprav samo začasno. Prvo židovsko državo, ki je v Jemnu nastala konec 5. in v začetku 6. stoletja, so ustanovili jemenski Židi, Arabci, ki so židovsko vero prevzeli od skupine Židov, ki so se v Jemen zatekli iz Palestine. Drugo tako državo so prav tako ustanovili spreobrnjeni Židi, in sicer neko turško mongolsko ljudstvo, ki je imela svojo državo na južni Volgi, približno od 8. do 10. stoletja. (Novak 1969, 5–13)

Prvi, ki je zagovarjal ustanovitev židovske države v Palestini, je bil nemški Žid Moses Hess, zagovornik socializma. (Šobajić 1982, 126)

Po začetku ruskih pogromov je Leon Pinsker napisal spis z naslovom *Samoemancipacija* (Auto-emancipation), v kateri je pozval k ustanovitvi židovske kolonije v Palestini. Zagovarjal je mnenje, da so Židi med narodi, med katerimi živijo, poseben element, ki ga ne more nobena država prebaviti. Njegov cilj je bil lastna dežela, ki bi bila lahko tudi kje drugje, ne po vsej sili ravno v Palestini. Sionizem je dobil bolj izrazite politične poteze po izidu Herzlove knjige.⁹ (Oxfordova enciklopedija zgodovine 1993, 256; Novak 1969, 13)

3.4.1 Kongres v Baslu leta 1897

Evropski narodi so si zastavljali vprašanje, njegove posledice so bile daljnosežne: »*Ali spadajo Judi k nam ali so tujci?*«.

Sionizem je na to vprašanje odgovoril v Baslu, in sicer na kongresu, ki ga je sklical Herzl, trajal pa je od 29. do 31. avgusta 1897. Od skupaj 200 udeležencev iz sedemnajstih

⁹ Knjiga *Judovska država* je izšla februarja 1896, v njej je predstavljena ideja, da svet potrebuje židovsko državo, v kateri bi vsi živeli svobodno, ne glede na versko pripadnost ali narodnost. Ne pove pa kje naj bi država bila.

držav je bilo 69 delegatov različnih sionističnih organizacij, ostali so bili povabljeni posamezniki. Na kongresu je bilo tudi sedemnajst žensk, ki pa niso imele pravico glasovanja, saj so to dobile šele na 2. kongresu, ki je bil naslednje leto. Cilj udeležencev je bil, da Židom najdejo domovino. Evropa je ponudila priznanje državljanских pravic vsem Židom, kar pa je kongres odklonil. Židovski narod je označil kot tujek v tistih deželah, v katerih mora živeti brez lastne zemlje. Kongresu, ki ga je vodil Max Nordau, je v razpravo dal naslednji predlog: »Cilj sionizma je Judom ustvariti dom v Eretz Israel (deželi Izraela), zajamčeno po zakonu.«. Leo Motzkin je vztrajal, da se v besedilo doda »zajamčeno po mednarodnem pravu«. Na koncu je bil z več kot polovico glasov sprejet Herzlov kompromis: »Sionizem želi vzpostaviti dom za judovsko ljudstvo v Eretz Israel v skladu z javnim pravom.«. Ta cilj bi dosegli z naslednjimi ukrepi:

1. Ustrezno promocijo kolonizacije Palestine z židovskimi poljedelci, obrtniki in industrijskimi delavci.
2. Organizirati in združiti vse Žide v ustrezne lokalne in mednarodne institucije v skladu z zakonodajo posamezne države.
3. S krepitvijo in gojenjem židovskih nacionalnih čustev in zavesti.
4. S pripravljalnimi ukrepi k pridobivanju soglasja vlade, ko je to potrebno, da bi dosegli zastavljene cilje sionizma.

Na kongresu je bil Herzl izvoljen za predsednika in Max Nordau za enega od treh podpredsednikov sionističnega organizacije. Sionističnega kongresa se je do leta 1901 sestel vsako leto, nato pa vsaki dve leti. (Jewishvirtuallibrary 2016a)

Tako so se začeli počasi, vendar zanesljivo tlakovati temelji sionistične politike. Za zastopnike te ideje so bili prebivalci Palestine sleparji, ki jih morajo pregnati s silo, vsiljivci, ki so izkoristili islamske osvojitve, in ki se morajo vrniti tja, od koder so prišli, to je v puščavo. Nedvomno, da so mnogi prebivalci Palestine prišli v deželo z islamskimi osvajalci, toda ti so se vanjo vključili in niso nikogar pregnali. (Al Joundi 1972, 42–43)

Osnovana je bila Sionistična organizacija. Sionizem pomeni gibanje, ki se zavzema za vrnitev Židov v Palestino, in politično gibanje, ki ga je leta 1897 ustanovil Theodor Herzl. Sionizem izvira iz besede sion, ki je bila na začetku zgodovine židovstva sinonim za Jeruzalem. Sion je bil pravzaprav prvotno le majhen grič v Jeruzalemu, sčasoma pa je postal verski simbol, kraj, s katerega naj bi prihajala beseda božja. Sedanji pomen besede sionizem lahko zasledimo že konec 19. stoletja, ko so z njim označevali gibanje, katerega cilj je bila

vrnitev židovskega ljudstva v rodno deželo njihovih prednikov, torej v Palestino. Gibanje se je krepilo na kongresih in svoj glavni cilj doseglo po 2. svetovni vojni z ustanovitvijo države Izrael. Samozvani predstavniki židovskega ljudstva v večini niso bili nikoli v Palestini in niso mogli vedeti, kakšne so tam razmere. Tudi za njeno dejansko stanje se niso kaj dosti zanimali. (Ferfila 1993, 7, 62)

Na 8. sionističnem kongresu (1907), ko je imel kongres 64 333 članov, je Chaim Weizmann uvedel nov koncept, sintetični sionizem,¹⁰ ki naj bi označeval dejstvo, da se oba pristopa k sionizmu medsebojno dopolnjujeta in sta le dve strani istega pojava – politična aktivnost je brez pomena, če ne bazira na dejanskem naseljevanju Palestine in obratno; naseljevanje se ne more razviti v zelenem obsegu, če nima podpore s strani političnega delovanja. (Ferfila 1993, 9)

3.4.2 Židovska agencija za Palestino

V Palestini, ki je bila pod otomanskim oblastjo, je sionistična organizacija leta 1908 v Jafi, na pobudo Teodorja Herzla, ustanovila Palestinski urad kot operativno vejo sionistične organizacije. Palestinski urad je predstavljal Žide v Palestini v stikih s turškim sultanom in predstavniki oblasti, kar je pomagalo pri njihovem preseljevanju v Palestino in nakupu zemljišč za naselitev. Po razglasitvi Balfourjeve deklaracije je predsednik Britanske sionistične zveze Chaim Weizmann marca 1918 ustanovil Sionistično komisijo, ki je odšla v Palestino, da pripravi poročilo za britansko vlado. Palestinski urad je bil vključen v Sionistično komisijo, ki jo je vodil Weizmann. (Palestine Zionist Executive)

Antantne sile so 25. aprila 1920, z dogovori na konferenci v San Remu, otomanska naselja razdelile med zmagovalce 1. svetovne vojne; Palestina, Transjordanija in Irak so prišli pod britanski mandat. Z Balfourjevo deklaracijo je mandat dobila tudi Palestina. Društvo narodov je te mandate uradno odobrilo leta 1922. Mandat je v 4. členu predvidel priznanje ustrezne židovske agencije kot javni organ za svetovanje in sodelovanje z upravo Palestine v gospodarskih, socialnih in drugih zadevah, ki lahko vplivajo na oblikovanje židovskega narodnega doma in interesih židovskih prebivalcev Palestine. Novembra 1921 se

¹⁰ Sintetični sionizem je naseljevanje Judov v Palestini povezal s političnim delovanjem za podporo mednarodne skupnosti.

Židovska komisija preimenuje v Izvršni svet palestinskih sionistov. (Palestine Zionist Executive)

Na 16. sionističnem kongresu (1929) v Zürichu se je vodstvo palestinskih sionistov preimenovalo, prestrukturiralo in uradno predstavilo kot Židovska agencija za Palestino (ŽA). Novo telo je bilo večje in je vključilo tudi številne Žide in organizacije, ki niso bili sionisti, a so podpirali židovsko naseljevanje v Palestini. Bili so bolj človekoljubno kot politično naravnani in mnogi so nasprotovali govoricam o židovski državi. S tem širšim zastopstvom je ŽA leta 1930 prepričala Društvo narodov in postala predstavnik Židov ter javni organ za sodelovanje z britansko mandatno oblastjo.

Člani Židovske agencije, ki niso bili sionisti, so bili tesno povezani s sionistično organizacijo. Predsednik SO je bil tudi predsednik izvršnega sveta in skupščine ŽA, polovica članov upravnih organov je bila izbrana iz vrst SO, kar je zagotavljalo enotno politiko in tesno sodelovanje med obema organizacija. Pobudo za spremembe je podal Chaim Weizmann, ki je uveljavil načelo enakopravnosti med sionisti in tistimi Židi, ki niso bili pripadniki sionizma, a so sodelovali pri gradnji židovskega nacionalnega doma. Ameriški nesionisti so zasedli 44 od 112 sedežev, ki so bili dodeljeni nesionistom. (Wikipedia 2016e)

3.4.3 Ponudba Uganda

Po pogromih v Rusiji so se Židi množično naseljevali v Zahodno Evropo in ZDA. Britanci so se bali njihovega priliva v Veliko Britanijo, zato je Joseph Chamberlain, tedanji britanski minister za zunanje zadeve, ponudil alternativno področje za njihovo naseljevanje. Tako se leta 1903 porodi ideja o Ugandi, ozemlju, ki je veliko 6.000 kvadratnih milj. V sionističnih krogih se je vnela razprava, manjša skupina, zbrana okoli Israel Zangvilla, je bila za britansko ponudbo, drugi, predvsem ruski sionisti, so bili ostro proti tej ideji. (Baletić 1982, 122)

Herzl je idejo predstavil na 6. kongresu avgusta 1903.

V Ugando se je naslednje leto odpravila tričlanska komisija, ki je preverjala tamkajšnje razmere. Ne glede na to, da je Uganda v Afriki, so zaradi relativno visoke nadmorske višine ugotovili ugodno podnebje, motili pa so jih divje živali in Masaji, domorodci, ki so bili do tujcev sovražni. Pomladi 1903 so sionisti začeli koristiti sredstva iz ŽNS, ki so ga ustanovili na 5. kongresu in kupili prvo parcelo v Haderi, v velikosti 800 arov. (Wikipedija 2016č)

7. kongres sionistov, ki je potekal brez Herzla, saj je umrl leto prej, je obnovil spore med različnimi frakcijami sionističnega gibanja. Ruska delegacija je dosegla, da je bila angleška ponudba za Ugando dokončno zavrnjena; potrdili so, da bo židovska domovina izključno v Palestini. (Šobajić 1982, 135–136)

Med najbolj vnetimi zagovorniki Izraela, kot domovine emigrantov, so bili seveda pripadniki gibanja Hibbat Sion¹¹ ali Hovevei Siona (ljubitelji Siona). Postavljali so zelo radikalne nacionalne programe. (Ferfila 1993, 46)

3.4.4 Sykes – Picotov sporazum

V Evropi je divjala 1. svetovna vojna, ZDA pa so še kar odlašale z vstopom v vojno. Britanci so se domislili, da bi s pomočjo židovskih lobijev vplivali na vlado ZDA, da bi ta vstopila v vojno. Vlada v Londonu je sionistom to obljubila in jih tako pridobila na svojo stran. (Baletić 1982, 198)

Jeseni 1915 je Velika Britanija šerifu Huseinu Ibn 'Aliju obljubila, da bo v zameno za pomoč v bojih proti Turkom podprla arabsko neodvisnost na dokaj točno opredeljenem območju, ki je zajemal tudi Palestino. Toda le nekaj mesecev pozneje, 16. maja 1916, si je Britanija v tajnem dogovoru s Francijo (Sykes - Picotov¹² sporazum) razdelila velik del prav tistih ozemelj, ki jih je bila obljubila Huseinu. Francija je dobila kontrolo nad današnjim Libanomom in Sirijo, Britanija pa nad Irakom in Transjordanijo, Palestina bi tako prišla pod mednarodno administracijo. (Novak 1969; Ferfila 1993)

5. junija 1916 so se arabska plemena v Hedžazu dvignila k upor. V kasnejših bojih je sodeloval tudi znani oficir T. H. Laurence, ki je tesno sodeloval s Huseinovim sinom Fejsalom. Šerif Husein se je v Meki 29. 10. 1916 oklical za kralja Arabcev. Toda Velika Britanija, Italija in Francija so ga priznale le za kralja Hedžaza,¹³ kar pa je pravzaprav že bil. (Novak 1969, 20)

¹¹ S pojmom Hibbat Sion označujemo ideologijo in gibanje, katerega cilj je bil nacionalni preporod in povratek Židov v njihovo nekdanjo domovino. (Ferfila 1993, 39) Ustanovitelj in vodja je bil Leon Pinsker.

¹² Britanski poslanec sir Mark Sykes, francoski diplomat Françoisom Georges – Picotom.

¹³ Tu sta tudi Meka in Medina.

3.4.5 Balfourjeva deklaracija

Britanski zunanji minister Arthur Balfour je 2. novembra 1917 napisal kratek dopis (poznani kot Balfourjeva deklaracija), ki ga je poslal lordu Edmondu Rothschildu, uglednemu britanskemu sionistu, finančniku. V pismu se je britanska vlada obvezala, da bo storila vse, kar je v njeni moči, da bi v Palestini ustanovili »nacionalno domovino¹⁴«, kamor bi lahko naselili Žide. Vlada se je tudi zavezala, da ne bo storila ničesar, kar bi okrnilo verske ali državljanske pravice ostalim, tam živečim skupnosti. Sionisti so končno dosegli cilj, za katerega so si prizadevali od prvega dne obstoja. Balfourjeva izjava je bila znak za začetek britanske vojaške intervencije v Palestini, s katero je bila Žideja v enem mesecu osvobodena turškega jarma. Britanski general Allenby je 11. decembra 1917 na čelu britanskih čet prikorakal v Jeruzalem in s tem se je končala štiristoletna turška vladavina. Ugotovil je, da je temelj te nove družbe že trdno položen. Na peščinah severno od Jafe je bilo ustanovljeno novo mesto Tel Aviv, gradilo se je pristanišče Haifa in vznikala so številna nova poljedelska naselja. Židovska skupnost v Palestini ali Jišuv¹⁵, se je že zelo zgodaj organizirala v nekakšno državno ureditev. Jišuv je imel svoj parlament, svojo vlado in svoje politične stranke. Židovski sindikati so se organizirali v mogočno sindikalno centralo Histadrut, ki je tudi danes eden najvplivnejših političnih in družbeno-ekonomskih faktorjev v Izraelu. Skrbela je za razvoj gospodarstva in zaposlovanje Židov ter onemogočanje zaposlovanje Arabcev. Ustanovili so svoj bančni sistem, sodoben laičen šolski sistem, hebrejsko univerzo v Jeruzalemu in kooperacijski poljedelski sindikat. (Piekalkiewicz 1981; Kochav 2000)

Sionistično gibanje je ob podpori angleške administracije ustvarjalo osnovne samoupravne mehanizme, ki so bili v bistvu začetki prihodnje židovske države. V obdobju od leta 1918 do 1948 je bila tako ustanovljena vrsta družbeno-političnih organizacij, ki so

¹⁴ Natančnejši pomen »nacionalna domovina«, uporabljen v deklaraciji, ni bil nikoli pojasnjen med židovskimi predstavniki in britansko vlado. Sionisti so trdili, da je pojem nacionalna domovina enak nacionalni državi, britanska stran pa je bila zaradi Arabcev z izjavo dosti bolj previdna. L. Gorge, predsednik angleške vlade leta 1917 je izjavil, da pojem pomeni olajšave za palestinske Jude v njihovih naporih po lastni kulturi, industriji, itd, da pa pojem ne pomeni nujno ustanovitve židovske države, ki bi se lahko razvijala le postopoma. (Šobajić 1982, 145)

¹⁵ Jišuv je izraz za židovsko skupnost v Palestini v času britanskega mandata, v obdobju od 1919 do 1984.

delovale vzporedno z mandatno upravo. Vsa aktivnost sionistične samoupravne strukture je bila osredotočena na Židovsko agencijo. (Novak 1969, 21)

8. 3. 1920 razglasijo neodvisnost Sirije, h kateri je spadalo tudi ozemlje današnje Sirije, Libanona, Jordanije in Izraela. Državo vodi kralj Fejsal, sin šerifa Huseina. Toda julija leta 1920 so Francozi premagali sirska vojsko in kralja Fejsala izgnali, Angleži pa so se utrdili v Iraku in Palestini. Abdulahu dodelijo umetno ustvarjen emirat Transjordanijo, njegov brat Fejsal pa zasede prestol v mandatnem Iraku. (Novak 1969, 21)

Med 19. in 26. aprilom 1920 je v San Remu potekala mirovna konferenca, kjer je bila 25. aprila sprejeta resolucija, da Palestina s Transjordanijo in Irakom preide pod britansko oblast, Sirija in Libanon pa pod francosko. Leta 1922 je britanski in francoski mandat potrdilo tudi Društvo narodov (DN). Zdi se, da nič več ne stoji na poti obljubljeni vrnitvi židovskega naroda iz njegove dolgotrajne diaspore. Angležev do zasedbe Palestine ni spodbudila ljubezen do Siona, poleg že zgoraj navedenih dejstev so jih izredno mamila tudi nova, neznansko bogata naftna ležišča na Bližnjem vzhodu. (Piekalkiewicz 1981, 34)

Da v Veliki Britaniji niso poznali resničnega stanja v Palestini, dokazuje vzklik lorda Balfourja (1925): »*Nikoli si nisem mislil, da je v Palestini toliko Arabcev!*«, ko je, 8 let po svoji sloviti izjavi, s katero je izrazil podporo britanske vlade palestinskim Židom, obiskal Palestino in je moral pred razkačenimi Arabci za tri dni zbežati na svojo jahto. (Čuček in drugi 1981, 345)

Da bi si pridobila naklonjenost tamkajšnjih Židov, je Velika Britanija za prvega visokega komisarja v Palestini imenovala Žida Herberta Samuela. To je bilo leta 1920, arabsko prebivalstvo je takrat štelo 500 000, židovsko pa 85 000 prebivalcev. (Šobajić 1982, 171)

Kar nekaj je vzrokov in domnev, ki so britansko vlado pripeljali do tega, da je Židom pomagala pri ustanavljanju njihove države v Palestini. Dva med njimi pa sta bila odločilna:

1. Prepričali so vplivne sionistične kroge v Avstro-Ogrski in Nemčiji, da se jim splača biti na strani antante; vplivni Židi so se namreč že pogajali s centralnimi silami.
2. Za britanski imperij je bila Palestina izredno pomemben člen v verigi kolonialnih ozemelj. Taka tamponska država bi namreč Egipt in Sueški prekop odlično varovala pred francoskimi pozicijami v Siriji in Libanonu. (Ferfila 1993, 77)

Arabski avtor George Antonius je bil mnenja, da so z Balfourjevo deklaracijo nagradili ameriške Žide, ki so pospešili vstop ZDA v vojno na strani zaveznikov. Židi naj bi tudi v novi sovjetski državi pomagali Rusiji pri ponovnem vključevanju v boj proti centralnim silam. (Šobajić 1982, 144)

Balfourjeva deklaracija je v arabskem svetu vzbudila val ogorčenja. Britanski diplomati so pokazali vse svoje spretnosti in znanje, tako da so Arabci potegnili krajši konec, kar je popolnoma razumljivo, saj niso bili dorasli pravilom igre takratne visoke evropske diplomacije. Dejavnost okoli Srednjega vzhoda med 1. svetovno vojno je tipični primer razdeljevanja interesnih sfer med velikimi silami, spletkarjenja, dvoličnosti in lažnih obljub. Ves čas so se borili na strani Angležev, v svetem prepričanju, da bodo ti v primeru zmage nad silami centra držali svojo »angleško besedo« in jim pomagali priti do nacionalne neodvisnosti. (Ferfila 1993, 74)

Po koncu 1. svetovne vojne je 98 % palestinske zemlje pripadalo Arabcem, danes pa je razmerje skoraj obratno. (Al Joundi 1972, 12)

3.4.6 Bela knjiga in Peelova komisija

Leta 1922 je britanska vlada izdala prvo Belo knjigo, v kateri piše: »Vzpostavitev židovskega domovanja ne pomeni, da bi morali vsi Palestinci prevzeti židovsko nacionalnost, to samo pomeni, da se Židom v Palestini dodeli domovanje, ki bo ustrezalo njihovim religioznim in nacionalnim interesom ter ponosu, ki ga sami čutijo do teh pokrajin.«. (Al Joundi 1972, 72)

Arabci Bele knjige sploh niso vzeli resno. Vsak predlog Velike Britanije se jim je zdel sumljiv in je naletel na njihovo odklonitev. (Al Joundi 1972, 72)

V tem času je potekal intenziven proces doseljevanja Židov, kar je povzročilo upiranje arabskega prebivalstva. Z Belo knjigo so bili Britanci tako prisiljeni zmanjšati kvoto doseljevanja Židov na 1 500 mesečno. Sionisti so takrat iznašli slogan: država brez naroda za narod brez države. (Babić 1988, 9)

Simpatije uradnega Londona, ki so bile dolgo na strani Židov, so se toliko bolj nagibale k Arabcem, kolikor bolj je bilo jasno, da bodo Židi po vsej sili poskušali ustanoviti svojo državo, neodvisno od Londona. (Čuček in drugi 1981, 345)

Leta 1930 je britanska vlada objavila novo belo knjigo, ki pa je že napovedovala spremembe. Postavi ostrejša merila in omejitve glede židovskega preseljevanja v Palestino. S tem so zadovoljili Arabce, vendar pa omejitve dejansko niso izvajali, saj so se Židi temu uprli. Ramsay MacDonald, britanski premier, je v pismu sionističnemu voditelju dr. Chaimu Weizmannu sporočil, da mandatne oblasti ne bodo delale sprememb glede preseljevanja. (Al Joundi 1972, 76; Baletić 1988, 240) Chaim Weizmann, ki je ves čas zagovarjal strpnost in postopno uveljavljanje sionističnega programa, je imel vedno manj pristašev, hitro pa se je vzpenjala zvezda ognjevitega in odločnega aktivista, takratnega direktorja Židovske agencije poljskega Žida Davida Ben Guriona. Ustanovitev židovske države na ozemlju celotne Palestine je bil namreč jedro Ben Gurionovega programa. Druge točke so zahtevale še ustanovitev židovske vojske in odpravo vseh omejitev za preseljevanje. (Novak 1969, 43)

Peelova komisija je v svojih poročilih iz leta 1937 prvič omenila predlog o razdelitvi Palestine. Komisija je predlagala, da se Palestina razdeli na židovsko, ki bi obsegala 2.000 km² in arabsko državo; ta bi zajemala vse ostalo, razen majhne internacionalne cone okoli Jeruzalema, ki bi imela koridor do morja. Goldi Meir se je zdel predlog nesprejemljiv, saj bi bilo zemlje premalo. Toda večina kolegov, vključno z Ben Gurionom, so ga po daljšem oklevanju sprejeli, vendar pa je militantna stranka zahtevala znatno več ozemlja, tako da so Židi komisijo zavrnil. Golda Meir je bila mnenja, da so Arabci storili napako, ko so zavrnil plan razdelitve, saj če bi ga sprejeli, bi palestinska država nastala leta 1937. (Meir 1987; Sinadinovski 1988)

Britanci so leta 1939 z MacDonalddovo Belo knjigo poskušali začrtati dokončno politiko svojega mandata v Palestini do osamosvojitve. Bela knjiga je predvidevala, da bi Palestina v petih letih dobila samostojnost, in sicer kot arabsko-židovska država, v kateri naj bi bilo židovskega prebivalstva eno tretjino. Zato je ta knjiga določila, da se v prihodnjih petih letih sme v Palestino preseliti le še 75 000 Židov. Za Arabce je bila ta številka še vedno previsoka, za Žide pa seveda prenizka. Kljub vsemu je Bela knjiga veliko pripomogla k temu, da je usahnila¹⁶ arabska naklonjenost silam osi. (Novak 1969, 39)

Gandhi je o palestinskem sporu leta 1938 napisal:

Palestina pripada Arabcem, v enakem smislu kot Anglija pripada Angležem in Francija Francozom. To kar se dogaja s Palestino danes, ni po nobeni moralni

¹⁶ Arabska naklonjenost se je tekom 2.s.v. zopet povečala

vrednoti opravičljivo. Če morajo (Židi) gledati na Palestino zgolj iz geografskega vidika, kot na njihov dom, je to narobe, posebej zato, ker počno to pod krili britanskega orožja. Versko osvajanje pač ne more biti osvojeno s puško ali bombo. Lahko se nastanijo v Palestini, a zgolj zaradi dobre volje Arabcev. Kar pa se dogaja trenutno, je zavezništvo z Britanci, opustošenje zemlje in ljudstva, ki jim ni storilo nič žalega. Pod nobenim pogojem ne podpiram izgrediv Arabcev. Želel bi si, da bi izbrali nenasilno pot. Glede na sprejete norme, kaj je prav in kaj narobe, se ne da oporekati arabskemu odporu, zaradi tistega malo upanja, ki ga še imajo. (Mendes - Flohr 2016) (tako kot piše palestina mora biti v isti vrsti tudi Francija itd...

3.5 Vmešavanje ZDA

Med 2. svetovno vojno je bila vloga ZDA na Bližnjem vzhodu vse bolj opazna. V ZDA je bil leta 1941 formiran Ameriško-Palestinski odbor, v katerem je sodelovalo tudi nekaj članov Rooseveltovega kabineta. Maja leta 1942 je v New Yorku Svetovna sionistična organizacija sprejela Baltimorski program (Baltimorska deklaracija). Židovska agencija je zapisala, da sionizem ne more napredovati pod britansko mandatno oblastjo, da je treba ustanoviti izključno židovsko državo na celotnem palestinskem ozemlju, regularno židovsko vojsko in pod kontrolo Židovske agencije omogočiti neomejeno doseljevanje v Palestino. Ta program je palestinskemu narodu odkrito pokazal, da bodo postali manjšina v prihodnji izraelski državi. Posledično nastane Arabska liga, s težnjo po nastanku Velike Sirije, ki bi zajemala področja Libanona, Sirije, Transjordanije in Palestine. Židi v Palestini bi imeli avtonomni status, Jeruzalem pa poseben režim. (Sinadinovski 1988, 52–53)

3.6 Druga svetovna vojna in povojna leta

Nacisti so med letoma 1939 in 1945 pobili 5 725 000 Židov. Herry Truman, ki se je boril za nov predsedniški mandat ZDA, je v zameno za podporo številne židovske skupnosti na volitvah avgusta 1945 od Britancev zahteval, da se odrečejo politiki tretje Bele knjige in v Palestino 100 000 Židom omogočijo naselitev. (Sinadinovski 1988, 89–90)

Britanci to zavrnejo, kar ni bilo po godu Židom v Palestini, ki so svoje nestrinjanje pokazali z okrepljenimi terorističnimi napadi na britanske oblasti. Britanci so aretiranih 3 000 Židov. Od avgusta 1945 do maja 1946 je v Palestino priplulo 73 000 žensk in otrok, 15

000 v Latinsko Ameriko, 13 000 v ZDA, 7 000 v Kanado in 6 000 v Avstralijo. Spomladi leta 1947 je v Palestini že 630 000 Židov. (Baletić 1982)

Po Beli knjigi naj bi bilo preseljevanje leta 1945 zaustavljeno. Sionisti pa so s pomočjo ameriškega predsednika Trumana, ki je vplival na Britance, dosegli, da so januarja 1946 privolili nadaljnje priseljevanje. V tem letu se je število v Palestini živečih Židov povzpelo že na 660 000. Januarja 1946 je v Palestino prispela ameriško-britanska komisija, ki je 20. aprila 1946 dokončala svoje poročilo, ki je vsebovalo naslednje predloge: odobritev za naselitev 100 000 Židov, dovolitev odprodaje zemljišč, podaljšanje britanskega mandata vse do takrat, ko bo dana priložnost za ustanovitev ene ali več palestinskih držav. (Al Joundi 1972 95–96)

3.6.1 Bevinov plan

12. julija 1946 je v London prispela komisija ameriških strokovnjakov, da bi v sodelovanju z britanskimi izvedenci izdelali načrt, po katerem bi bila Palestina razdeljena v štiri cone. Bevinov plan je bil predstavljen na neuradnih pogovorih, tako predstavnikom Židovske agencije kot Arabcem. V tem načrtu je bilo predvideno, da bo Palestina sprejela 100 000 razseljenih oseb, da se oblikuje država Palestina, razdeljena na arabske in židovske kantone, katerih politični značaj bi bil kondominij, in sicer za obdobje petih let. Načrt sta obe strani zavrnila, zato je Velika Britanija, pod vodstvom Clementa Attleeja, na seji kabineta 14. februarja 1947 sprejela sklep, da odločanje o prihodnosti Palestine prepusti Združenim narodo; sklep je bil objavljen 18. 2. 1947. (Shlaim 1987)

3.6.2 Resolucija varnostnega sveta OZN, številka 47/181

23. aprila 1947 se je začelo posebno zasedanje OZN v zvezi s palestinskim vprašanjem. UNSCOP (odbor OZN za obravnavanje in dokončno rešitev palestinskega spora) je zamenjal britanske mandatne sile. V njem so bili predstavniki Avstralije, Kanade, Češkoslovaške, Gvatemale, Indije, Irana, Holandije, Peruja, Švedske, Urugvaja in Jugoslavije. Naloga UNSCOP je bila, da problematiko Palestine razišče na kraju samem ter do 31. avgusta 1947 generalni skupščini OZN predloži dokončno rešitev tega problema. Predstavniki Židovske agencije, Weizmann, Ben - Gurion, Halperin in Neumann so pred odborom poudarjali židovske pravice do Palestine, sklicujoč se na Balfourovo deklaracijo, zavzemali so se za

razdelitev Palestine in se posebej potegovali za puščavo Negev, ki ima dostop do Rdečega morja. (Šobajić 1982, 239)

Predstavniki Visokega arabskega komiteja so svoja stališča utemeljevali z islamskim osvajanjem Palestine v 7. stoletju ter s tem, da sta dve tretjini palestinskih prebivalcev arabski. Opozarjali so tudi na to, da so se leta 1915 uprli otomanskemu imperiju ter da jim je bila po sporazumu zagotovljena ustanovitev neodvisne in enotne arabske države. (Šobajić 1982, 239–240)

15. junija 1947 je v Palestino prispela nova preiskovalna komisija, ki je, zaradi posredovanja arabskih vlad in palestinskih religioznih upravnih organov, ki so ji predložili svoje memorandume, končno upoštevala arabsko stališče. Arabski visoki komisar je predlagal, naj pozovejo prebivalstvo, da se v Jeruzalemu 6. junija udeleži množičnega zborovanja, ko se bo v mestu zadrževala preiskovalna komisija. Ob tej priložnosti izrečene arabske izjave so v bistvu vsebovale poznane, že neštokrat prej predložene zahteve, da prenehajo z odprodajo zemljišč in zaustavijo priseljevanje, razglasijo neodvisnost Palestine in vzpostavijo vlado, ki bo vsem palestinskim državljanom priznavala enake pravice. (Al Joundi 1972, 100–101).

Židovska agencija je predlagala: 1. ustanovitev židovske večinske države v Palestini, s predvidenim močnim židovskim dotokom; 2. naloga mandata naj bo samo v tem, da pomaga pri ustanavljanju židovske domovine v Palestini; 3. v Palestini morajo Židi postati večina, saj se tisti, ki se preselijo v Palestino, dejansko samo vračajo domov. V že ustanovljeni židovski državi bi Arabcem pozneje lahko priznali državljanske pravice.

Komisija je predložila dva načrta:

- Majority Plan – Palestina razdeljena na Židovsko in Arabsko državo, Jeruzalem in Betlehem bi postala mednarodna in bila postavljena pod nadzorstvo OZN;
- Minority Plan je predvideval ustanovitev arabskih in židovskih kantonov v skupni državi. Arabska in Židovska država naj bi tvorili konfederacijo, z Jeruzalemom kot glavnim mestom.

Sprejet je bil prvi plan. Sionisti niso skrivali zadovoljstva nad uspehom, pri Arabcih pa je načrt naletel na neodobranje, saj so plodnejši predeli pripadali Židom, pustinje pa njim. (Al Joundi 1972, 102)

Hoteli so državo, v kateri bi vsi državljani uživali enake pravice. Želeli so parlamentarno vladavino, pod katero ne bi bilo nobene diskriminacije med Arabci in Židi. Sionisti so nasprotovali državi z arabsko večino. (Al Joundi 1972, 104)

UNSCOP (The United Nations Special Committee on Palestine) 31. avgusta 1947 govori o tem, da mora Palestina ostati v teh mejah, z neodvisno Arabsko in neodvisno Židovsko državo; prva bi imela 498 000 Židov in 407 000 Arabcev, arabska pa 725 000 Arabcev in 100 000 Židov. Jeruzalem z okolico (Betlehem in Beit Jalla) bi imel 105 000 Arabcev in 100 000 Židov. Negev bi bil židovski, zahodna Galileja pa del arabske države. (Baletić 1982, 322)

Sionistične zahteve nimajo ne legalne ne moralne osnove. Njihova pravica do Palestine se nanaša na čas več kot 2000 let nazaj. Na taki osnovi bi imeli Arabci pravico zahtevati ozemlja v drugih delih sveta, kot na primer Španiji, delih Francije, Turčije, Afganistana, ki so naseljevali v preteklosti je povedal Jamal bey Huseini, 29. septembra 1947, v imenu arabskega visokega komiteja UNSCOP. (Baletić 1982, 327)

Generalna skupščina OZN je 29. novembra 1947 glasovala o predlogu¹⁷ UNSCOP o razdelitvi Palestine in sprejela načrt o ustanovitvi arabske in židovske države ter o internacionalizaciji jeruzalemskega območja, skupaj s svetimi mesti. Po zakulisnih igrinah in podkupovanjih¹⁸ je bil sprejet plan o razdelitvi Palestine na arabsko in židovsko državo. 33 držav članic je bilo za razdelitev, 12 držav je bilo proti¹⁹, 10 pa se jih je vzdržalo. Siam (Tajska) se glasovanja ni udeležil. Za predlog so glasovale vse velesile, razen Velika Britanija, ki se je vzdržala. Proti je bilo 10 držav arabsko-islamskega bloka (Egipt, Sirija, Libanon, Irak, Saudova Arabija, Jemen, Iran, Afganistan, Pakistan in Turčija) ter Kuba in Indija. Vzdržale so se Argentina, Čile, Kolumbija, El Salvador, Honduras, Mehika, Kitajska, Etiopija, Jugoslavija in Velika Britanija, ki je izjavila, da se bo do 16. maja 1948 umaknila z mandatnega ozemlja. (Baletić 1982; Šobajić 1982)

¹⁷ Resolucija varnostnega sveta Združenih narodov, št. 47/181

¹⁸ "V novembru 1947 so se ZDA izkazale, za najbolj agresivno zagovornico razdelitve. Združene države so v generalni skupščini ZN dosegle odložitev glasovanja in s tem pridobile čas za nekatere latinskoameriške države, ki še niso imele lastnega pogleda na situacijo. Nekateri delegati so obtožili ZDA diplomatskega ustrahovanja. Brez hudega pritiska s strani ZDA na vlade, ki si ne morejo privoščiti tveganja ameriških povračilnih ukrepov," je dejal anonimni novinar, "ne bi nikoli sprejeli resolucije". (Quigley 1990)

¹⁹ V nekaterih virih tudi 13 držav

Židi so dobili 56 % ozemlja, Arabci 42 %, mednarodno ozemlje Jeruzalem je predstavljalo samo 2 %. Sklep je predvideval jamstvo državljskih pravic za vse tiste Arabce, ki bodo živeli v bodoči židovski državi, kakor tudi obratno. Obe državi bosta razglašeni dva meseca po umiku britanskih čet iz Palestine. (Al Joundi 1972, 105)

V Palestini je tedaj živelo 1,2 milijona Arabcev in 650 000 Židov,²⁰ med katere je bilo razdeljenih 10.000 kvadratnih milj zemlje. Židovski državi je pripadalo 5.700 kvadratnih milj, ki je po načrtu obsegala obmorsko ravnino (razen enklave z Jafo), od Akke do Ašdoda, vzhodno Galilejo in puščavo Negev, ki je redko poseljena in naj bi bila rezervno ozemlje za pričakovane priseljence. Arabci dobijo 4.300 kvadratnih milj, večino hribovja v Judeji in Samariji, severozahodno Galilejo, pas z Gazo, del Negeva in enklavo okoli Jafe. Jeruzalem postane ozemlje pod mednarodnim skrbništvom, odprto za oba naroda. Židi dobijo sedaj kontrolo nad trikrat večjim ozemljem, kot bi jo dobila s predlogom Peelove komisije leta 1937. (Kronika človeštva 1996; Bregman 2003)

Med pogajanjmi so sicer povprašali za mnenje tudi arabske Palestince in Žide, toda odločali so brez njih. Oba naroda sta menila, da njune težnje in želje niso bile upoštevane. (Kronika človeštva 1996)

»ZDA in ZSSR sta odločno podpirali razdelitev Palestine in ustanovitev Izraela, ki je bila posledica njunih interesov, da se čim prej ukinejo angleške kolonialno-monopolistične pozicije na Bližnjem vzhodu in angleški Indiji. Anglija je nasprotovala sklepu OZN o razdelitvi Palestine ter je podpihovala arabsko invazijo. To je bil njen poslednji, neuspeli poskus, da bi rešila svoje pozicije v tem delu sveta.«. (Šobajić 1982, 243)

Voditelji nastajajoče sodobne države Izrael so resolucijo sprejeli, Palestinci in arabske države pa so jo zavrnil, kar naj bi bila po mnenju nekaterih analitikov velika napaka. Palestinci so začeli ob podpori Sirije, Libanona, Jordanije in Egipta vse glasneje ostro obsojati vsa prizadevanja za ustanovitev židovske države, vendar je bila odločnost Židov, da si zagotovijo svojo domovino, močnejša od vseh arabskih groženj. (Prelc 2002, 55)

Glede na vprašanje Palestine je dr. Aleš Bebler komentiral: "Seveda je bilo tako na arabski kot židovski strani posebno v gornjih plasteh, precej šovinizma, ki pa množic ni zajel. Torej so bili podani pogoji za skupno življenje obeh etničnih elementov. Če postane

²⁰ Bregman 2003 na 40 strani navaja podatke, da je bilo Arabcev 1 364 330 in Židov 608 230.

Palestina odvisna, se bodo tudi spori med Arabci in Židi iz razumljivih razlogov zaostrovali, če pa postane neodvisna, se bo razvijala v smeri demokracije in se bo tudi spor rešil, bodisi s federacijo ali konfederacijo.". (Slovenski poročevalec 1948a)

O načrtu delitve, ki ga je sprejela OZN, pa je Bevin povedal: »Predlog večine je tako očitno nepravilno do Arabcev, da je težko razumeti, kako bi ga uskladili z našo vestjo.«. (Bevin 2016)

Gromiko (predstavnik sovjetov v OZN) je na seji Varnostnega sveta izjavil: »Sklep o razdelitvi Palestine se ni mogel izvesti zaradi ZDA, ki so želele spremeniti Palestino v oporišče in so jih predvsem zanimali naftni interesi in vojno strateški položaj na Bližnjem vzhodu.«. (Slovenski poročevalec 1948b)

3.7 Kupovanje zemlje oziroma države

Otomanski zemljiški kodeks iz leta 1858 je zahteval registracijo imen posameznih lastnikov kmetijskih zemljišč, od katerih večina ni bila še nikoli prej registrirana in so jo obravnavali v skladu s tradicionalnimi oblikami zemljiške posesti na hribovitih področjih Palestine. Novi zakon je pomenil, da bi kmet lahko izgubil lastninsko pravico za zemljišče, ki ga je imel v lasti, imel pa bi pravico živeti na njem, ga obdelovati in to pravico prenesti na svoje dediče. V skladu z določbami tega kodeksa oziroma zakona, so bile pravice do posesti pogosto prezrte. Pripadniki višjega razreda so s spretnimi manipulacijami in izogibanjem pravnih postopkov, registrirali velike površine zemlje na svoje ime. Kmetje »fellahin«, seveda v prepričanju da je zemljišče njihovo, so pogosto ugotovili, da niso pravni lastniki šele tedaj, ko je bilo zemljišče, v odsotnosti lastnika na papirju, prodano židovskim priseljencem. Razlaščene arabske obdelovalce zemljišč, so nadomestili tujci, ki so imeli očitne politične cilje v Palestini. (Khalidi 2016)

Da bi Židi vzpostavili avtonomijo v Palestini, je Herzl turškemu sultanu Abdulahu Hamidu II. ponudil 100 milijonov funtov. Denarja takrat sploh še ni imel, vendar je verjel, da ga bo dobil. Junija leta 1896 se je s pomočjo poljskega priseljenca, ki je bil simpatizer sionizma, aristokrata grofa Philip Michael Nevlenskega, prvič srečal s turškim sultanom, da mu je podal svoj predlog za židovsko državo v Palestini. Sultan Abdul Hamid II.²¹ je

²¹ Vladal od 31. 8. 1876 do 27. 4. 1909

odlikoval Herzla z visokim turškim odlikovanjem upajoč, da bo na ta način dobil od židovskih bankirjev kredite. Židovski finančniki Herzla niso podpirali, zato sultan ni dal dovoljenja za židovsko naseljevanje Palestine. Sultan, razočaran in jezen, je odstop Palestine Židom zavrnil rekoč: »Če bo nekega dne islamska država razpadla, potem imate lahko Palestino zastonj, toda dokler sem živ, bi raje videl da mi odrežejo meso, kot pa da bi ločil Palestino od muslimanske zemlje.«. Zato pride na 5. sionističnem kongresu leta 1901 v Baslu do sklepa po ustanovitvi židovskega nacionalnega sklada za nakup zemljišč v Palestini. (Baletić 1982; Šobajić 1982)

Leta 1901 je bil ustanovljen Židovski nacionalni sklad (ŽNS), katerega naloga je bila zbiranje denarja in nakupil zemljišč v Palestini. (Kochav 2000, 92)

Deganija – kasneje se imenuje Mati kibucev je prvo kolektivno naselje. (Piekalkiewicz 1981, 25)

Cilj ŽNS je bil odkup palestinskega zemljišča kot neodtujljivo posest židovskega ljudstva. Leta 1891 je sionistični vodja Ahad Ha'am zapisal: »Arabci so zelo dobro razumeli, kaj smo počeli in kakšne cilje smo imeli.«. Theodor Herzl, ustanovitelj sionizma, je izjavil: »Poskušali bomo, da (arabsko) prebivalstvo brez denarja izgine preko meje, kot javni iskalci zaposlitve v tranzitnih državah, ker so zavrnilo zaposlitve v naši državi. Oba postopka, razlastitve in izgon revnih, je potrebno opraviti diskretno in preudarno.«. Na več različnih lokacijah severnega dela Palestine, arabski kmetje niso hoteli zapustiti svojih zemljišč, ki jih je sklad kupil od odsotnih lastnikov in turških oblasti, zato je sklad zahteval, da jih oblasti izselijo. Avtohtoni Židi v Palestini so se tudi negativno odzvali na sionizem, saj niso videli potrebe po židovski državi v Palestini in niso hoteli poslabšati odnosov z Arabci. (Quigley 1990)

Herzlov utopični roman »Stara – Nova dežela« iz leta 1902 dokazuje prvotno zamisel o idealni slogi med židovskim in arabskim prebivalstvom. Herzl je verjel, da bo gospodarski učinek naseljevanja Palestine odločilno vplival na Arabce, da se bo povečala tržna vrednost vsakega arabskega posestva in da sionistom ne prihaja na misel, da bi izgnali Arabce iz Palestine. (Šobajić 1982, 163) V svojem dnevniku pa je Herzl kasneje zapisal, da se morajo sionisti oskrbeti v čim večji meri z zemljišči arabskega prebivalstva. Tamkajšnji domačini, predvsem bolj reven sloj pa mora biti neopazno odrinjeni v sosednje dežele. (Piekalkiewicz 1981, 13)

Sionisti v svoji propagandi trdijo, da je bila Palestina ob prihodu prvih židovskih priseljencev opustošena dežela, kjer so živeli nomadski Beduini. Statistika kaže nasprotno: »po podatkih britanskih oblasti je 23.10.1922 štela Palestina 752.048 prebivalcev, 7.717 jih je pripadalo različnim narodnostim, 660.641 je bilo Arabcev, Židov je bilo 83.790, medtem ko jih je bilo ob začetku stoletja 22.000. Arabsko prebivalstvo se je delilo na 262.000 mestnih prebivalcev, 60.000 Beduinov in 430.000 kmetov.« (Al Joundi 1972, 65)

Iz statistike je razvidno, da se je več kot polovica prebivalcev ukvarjala s kmetovanjem.

Arabci so svojo zemljo prodajali v velikih količinah, saj Židovska agencija ni gledala na ceno, če je hotela kupiti zemljo. Nekateri zemljiški lastniki pa so bili v prodajo prisiljeni. Novi zemljiški zakoni, ki jih je izdelala britanska uprava so boljše zaščitili najemnike. Mnogi zato sploh niso več plačevali najemnine za zemljo in lastniki, ki so se jim kopičili davki so zemljo morali prodati. Palestinski kmet je bil pod turško oblastjo bolj zadovoljen kot pod britanskim mandatom, ki ga je gnal v revščino in ga hotel prisiliti, da bi zemljo odprodal. Življenjski stroški so bili skoraj večji kot dohodek, cene so padale, obresti rasle. Obresti, ki jih je arabski kmet morali plačevati upnikom, so bile tudi 50%, med tem ko je židovski kmet bil deležen vsakršne pomoči, tako gnotne kot moralne. Nekateri so zemljo prodali zato, ker so za njo dobili velike količine denarja, katerega so zapravili v Evropi in Libanonu. Zemljo, ki jo je kupila Židovska agencija, so morali Arabci zapustiti. Tako se je večalo število razseljenih in brezposelnih oseb, rastle je nezadovoljstvo med Arabci, ki se začnejo počasi upirati in demonstrirati. (Novak 1969; Al Joundi 1972)

Golda Meir se je spominjala, kako je od leta 1904 v vsaki sinagogi bila modra škatla, v katero so ob sobotah revni in bogati Židi metali novčiče za Sklad za nakupovanje zemlje v Palestini. (Baletić 1982,198)

V prvih dneh naseljevanja so nekateri Židi poizkusili izkoriščali arabsko delovno silo na svojih posestvih. Arabci so bili cenejši, bolj izkušeni in tudi bolj navajeni na lokalno podnebje. Po letu 1905 se pojavi ideja »hebrejskega dela«, ki je od Židov zahtevala, da na svojih kmetijah zaposlujejo samo židovske delavce. Ideja je naletela na nasprotovanje židovskih kmetovalcev, ki so bili naklonjeni cenejši arabski delovni sili. Ideja »Hebrejsko delo« se je začela dobro uveljavljati šele po letu 1920, s prihodom večjega števila Židov v Palestino. (Jelinčič Boeta 2009, 293)

Zaostala arabska naselja so vse bolj obkrožala moderne židovska posestva, ki so močno povečale donos zemlje. Število židovskih naselij se je od leta 1922 do leta 1939 iz 47 povečalo na 200, površina ozemlja pa iz 148.000 na 383.350 aker. (Baletić 1982, 267)

Moses Hess je menil, da bi Arabci Žide lepo sprejeli, ker bi se jim s tem ponudila možnost, da bi jih Židi vodili pri ustvarjanju cvetoče ekonomije. V tej smeri je deloval tudi Chaim Weizmann, ki je s tedanjim arabskim vodjem Fejsalom na začetku januarja 1919 v Londonu podpisal sporazum o dobrih in prijateljskih sosedskih odnosih z Arabci, ki je obsegal devet točk. Izraelci pogosto navajajo ta sporazum kot dokaz, da so Arabci črno na belem pristali na židovsko priseljevanje v Palestino. Ta dokaz ne zdrži resnejše kritike, ker sporazum nikdar ni stopil v veljavo. Na začetku ni bilo nič čudnega, če so se med seboj pogovarjali o sodelovanju, saj so bili za Žide Arabci le priložnostni delavci, ki so poljske pridelke prinašali v mesto, Arabcem pa se je zdelo število Židov premajhno, da bi mogli povzročiti večje spremembe. V bistvu je šlo za sporazum v odnosih med Palestino in nečim, kar je v dokumentu imenovano Arabska država (ozemlje današnje Sirije, Libanona, Iraka in Transjordanije), ki naj bi postala neodvisna. Fejsal je nameraval s tem sporazumom po nasvetu svojega prijatelja T.H. Lawrencea, v zameno za podporo židovskemu naseljevanju dobiti podporo sionistov pri ustanavljanju Arabske države. Fejsal je v sporazumu na koncu lastnoročno dopisal, da bo sporazum neveljaven in ničn, če Arabci ne bodo dobili neodvisnosti, kot jo je zahteval on v svojem memorandumu z dne 4. januarja 1919. To se ni zgodilo nikoli in zato sporazum med Fejsalom in Weizmannom nikoli ni začel veljati. (Novak 1969; Ferfila 1993)

Britanski visoki komisar za Palestino John Chancellor, je priporočal popolno prekinitev židovskega priseljevanja in nakup zemljišč za zaščito arabskega kmetijstva. Rekel je: »Vse obdelovalne površine so pokupljene in s tem je ustavljen razvoj arabskega kmetijstva. Judom, bi morali prepovedati kupovanje obdelovanih površin, če nebi ob nakupu poskrbeli tudi za arabske pridelovalce.«. Kolonijski urad je njegovo priporočilo zavrnil. (Quigley 1990)

Odpor proti priseljevanju in odprodaji zemljišč je vedno bolj naraščal, sionistično gibanje je vztrajno težilo za nakupovanjem zemljišč. Kljub temu pa je bilo leta 1918 samo 2.5 % palestinskega ozemlja v sionistični lasti. (Al Joundi 1972, 69)

Prav tako je Bela knjiga iz leta 1939 določila, da smejo imeti Židi v nekaterih območjih le do 5% zemlje. Židovska agencija je začela na skrivaj kupovati zemljo, zato da bi imela

židovska država v primeru razdelitve bolj zaokroženo ozemlje in bolj varne meje. V letih 1940–1947 je židovska organizacija Keren Kajemet²², ki je skrbela za odkupovanje zemlje, nakupila nič manj kot 140.000 hektarov zemlje. Prodali so jo seveda arabski lastniki. Ob koncu britanskega mandata so imeli Židi v lasti okoli 6 % Palestine.

Keren Kajemet je poleg tega kupila v treh letih še okoli 20.000 do 30.000 ha zemlje. Hkrati je Židovska agencija organizirala tajno preseljevanje prek kvot, ki so bile dovoljene z britansko Belo knjigo. Židi iz vse Evrope so prihajali v pristanišča v južni Franciji in Italiji, od koder so jih s starimi ladjami pripeljali v Palestino. Britanci so to poizkušali preprečevati, ladje, ki so jih zajeli so se morale vrniti na Ciper, kjer so Žide nastanili v posebna taborišča. Dogajale so se nesreče, brodolomi. (Novak 1969 41–42)

3.8 Arabski nacionalizem

Prebujajoči se arabski nacionalizem se je začel prvikrat organizirano manifestirati proti koncu 19. stoletja v tako imenovanih arabskih skrivnih društvih. Prvo tako društvo je bilo ustanovljeno v Bejrutu leta 1875, kasneje še v Istanbulu, Damasku. (Novak 1969, 17)

Tik pred izbruhom 1. svetovne vojne je v Damasku sedem mladih Arabcev ustanovilo tajno organizacijo Al Fatat (mlado dekle). To je bil prvi korak k arabskem nacionalizmu. Cilj Al Fatat je bil osvoboditev arabskega življa izpod turškega jarma. (Piekalkiewicz 1981, 32)

Ob koncu 19. Stoletja, so se palestinski Arabci polagoma začeli zavedati sionistične nevarnosti. Med prvimi znaki tega arabskega strahu je bila brzjavka, ki jo je oddala 24. junija 1891 v Jeruzalemu skupina arabskih odličnikov, v njej so protestirali proti odprodaji zemljišč in proti priseljevanju. Turki so jim že hoteli ugoditi, vendar je pritisk Londona na Carigrad spremenil njihovo mnenje. Leta 1908 je v Jafi izšla prva številka časopisa »al-Karmel«, ki je opozarjal na nevarnost, ki preti s strani sionističnega gibanja, predvsem od množičnega priseljevanja in odprodaje arabskih zemljišč. (Al Joundi 1972, 68) Arabci, ki so živeli v Palestini nepretrgoma že stoletja, so čutili enake težnje po nacionalni neodvisnosti kot Arabci v Siriji, Egiptu in Libanonu. (Čuček in drugi 1981, 345)

²² Judovski nacionalni zemljiški sklad

Ko so šerifu Huseinu²³ priporočili, da Židom prizna pravico do »domovanja« v Palestini, je odgovoril, da pozdravlja приход Židov v vsako deželo. V nekem članku, objavljenem v časopisu »Al Kiblah« je pozval Arabce, da se proti Židom, ki se žele v deželi naseliti, obnašajo širokogrudno. (Al Joundi 1972, 62)

Arabci so hoteli državo, v kateri bi vsi državljani uživali enake pravice, tako Židi in Arabci. V parlamentarni vladavini, kjer ne bi bilo razlik med njimi in bi lahko živeli v sožitju. Žal so sionisti nasprotovali državi z arabsko večino. (Al Joundi 1972, 104)

V palestinskem nacionalnem gibanju se je oblast nahajala v rokah velikih patriarhalno fevdalnih družin: Huseini, Našašibi, Dadžani, Alami, Kalidi in drugi, kateri so bili dosti bolj zaposleni z medsebojnim rivalstvom in obrambo interesov, kot pa politiko in cilji sionistične organizacije. (Sinadovski 1988, 37)

Kasneje, ko je prišlo že do prvih spopadov med Židi in Arabci, je imel fašizem od vseh sodobnih ideologij največji vpliv na arabski nacionalizem. Po svoje je to logično, saj sta imeli ideologiji skupnega sovražnika: Veliko Britanijo in Francijo, za povrh pa so Nemci dodali še Žide, ki pa so bili tudi največji sovražniki Arabcev. Tako so imeli Britanci nekaj težav že med 2. svetovno vojno, da so leta 1941 strli pronemško zaroto Rašida Alija v Iraku. A tudi v drugih državah so bili posamezniki naklonjeni nacistom in so sodelovali z njimi in od njih pričakovali pomoč. Številni avtorji si med seboj niso bili enotni glede simpatij Arabcev do Nemcev. Nekateri trdijo, da so sionisti s takšno propagando želeli Arabce prikazati v slabi luči. Nacisti so imeli tako Žide kot Arabce za manjvredne. (Novak 1969; Al Joundi 1972)

Leta 1945 je Arabska liga ustanovila »policijo za bojkot« s sedežem v Damasku in s podružnicami v vseh večjih arabskih mestih. Njena naloga je bila preprečiti Židom razvoj industrije v Palestini in izvoz izdelkov. (Šobajić 1982, 269)

²³ Husein Bin Alija

4 Samoobrambno organiziranje

4.1 Židovske vojaške organizacije

Marca 1909 je prišlo v kraju Mes'ha do tajnega sestanka. Člani Bar Giora²⁴ so se strinjali, da je treba ustanoviti organizacijo, ki bo dovolj velika, da bo zajela celotno Palestino in bo po potrebi nekega dne lahko prevzela obrambo židovske države. Ta nova organizacija je dobila ime Hašomer – Stražar. Njegovi pripadniki šomrim – stražarji so gojili tradicijo Bar Giora, se ukvarjali predvsem z gradnjo dežele, krepili njeno obrambo ter skrbeli za ureditev razmerij z Arabci. Njihov program je mešanica samoobrambne ideologije in socializma. Na praznik Pasha (judovski praznik, ki ga praznujejo konec marca ali v začetek aprila, je čas, ko se Židi spominjajo odhoda iz Egipta, imenovan tudi »judovska sveta noč«)²⁵ pride do prvih spopadov. Prva smrtna žrtev pripadnika Hašomer pomeni začetek oboroženega spora z Arabci. V tem času šteje Hašomer samo 26 članov na celotnem področju. Da bi postal gospodar položaja, je še naprej krepil in širil svojo organizacijo. V Bejrutu in Damasku se oskrbuje z orožjem. Priskrbijo si celo stroj za izdelavo streliva, kar je prvi korak k oboroževalni industriji Izraela. (Piekalkiewicz 1981, 21–25)

Med 1. svetovno vojno, aprila 1915, sta časnikar Vladimir Jabotinski in bivši carski oficir Josef Trumpeldor ustanovila (Zion Mule Corps) sionistični korpus z mulami, ki so ga Britanci pri Galopoliju poslali v boj. Iz njega je zraslo pet bataljonov židovskih prostovoljcev, ki so jih neuradno imenovali Židovska legija, ki je štela 5 000 moških, ki so se borili pod lastno zastavo na strani britanskih sil. Proti koncu vojne je večina židovskih vojakov odšla v Palestino, kjer so predstavljali jedro Hagane, ki je bila pod vodstvom Židovske agencije in katere prvi poveljnik je bil Eliah Calumbus. (Al Joundi 1972; Piekalkiewicz 1981)

Angleži so zasedli Palestino do konca leta 1917. Med angleškimi okupacijskimi enotami sta bila tudi londonski in ameriški bataljon, ki sta bila sestavljena iz Židov. Kmalu za tem so

²⁴ Judovska samoobrambna organizacija, ki je bila ustanovljena 28.9.1907 in je dobila ime po Simonu bar Giora, vodji upora v prvi židovsko rimski vojni (66–73 n.š.).

²⁵ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Pasha>.

ustanovili tretji, prostovoljni bataljon, ki je bil sestavljen iz tamkajšnjega židovskega prebivalstva. S temi židovskimi enotami so hoteli Angleži dokazati svojo naklonjenost do Židov po izidu Balfourjeve deklaracije. (Šobajić 1982, 171)

Jeseni 1929 je bil sprejet načrt za obrambo kibucev, katerega je predložila mandatna oblast s pristankom sionistov. Mandatna uprava je Židom dobavljala lahko orožje in jim dala na razpolago vojaške inštruktorje. (Al Joundi 1972, 76)

4.1.1 Hagana

Leta 1920 so Arabci začeli silovito napadati Žide. V juniju istega leta sklenejo združene delavske stranke v Kinerethu ustanoviti tajno polvojaško organizacijo, imenovana Hagana kot obrambna organizacija pred Arabci, ki so napadali Žide. Zastopniki nekdanje organizacije Hašomer so bili proti demokratizaciji obrambnih sil. Sedaj ne gre več za straženje pomarančevcev, gre za ustanovitev povsod navzoče tajne obveščevalne organizacije, povezane z vsem narodom. Hagana pod vodstvom Vladimirja Jabotinskega in Eliaha Golombe postane največja in najbolj izurjena podtalna armada tedanjega časa. Prva vojaška formacija so Delovni bataljoni Josefa Trumpeldorja. Dobro organizirani bataljoni so delovali kot gradbene enote. Čez dan so se v skladu z načrti britanskih oblasti posvečali gradnji cest. V popoldanskih urah pa so se vojaško usposabljali. Hagana poleti leta 1921 na skrivaj izvede prvi oficirski tečaj, na katerem izberejo tudi kandidate iz vrst »delovnih« bataljonov. Vodja tečaja je bil ruski Žid in poveljnik teh bataljonov Jichak Sadeh. Tečaj je potekal deloma v gimnazijskem poslopju v kraju Herzly, deloma na peščinah Tel Aviva. Čez nekaj tednov je bil tečaj prestavljen v Kfar Gileadi v gornji Galileji. Tamkajšnji veterani Hašomera, ki so dajali prednost posamezniku pred urejeno vojaško formacijo, pravijo kadetom »komedijačiki«. Iz teh moč zrastejo prvi poveljniki Hagane. (Piekkiewicz 1981, 34–35)

Leta 1937 se od Hagane odcepi disidentska skupina Irgun s 4 000 možmi. Leta 1939 to stori še skupina, Stern, ki je vodila teroristične napade celo na angleške vojaške postojanke. (Šobajić 1982, 172). Zaradi poslabšanja odnosov, marca 1945 Hagana preneha sodelovati z Britanci. (Jelinčič Boeta 2009, 331)

4.1.2 Notrim

Židovska policija Notrim je bila ustanovljena leta 1936. V času britanskega mandata je bilo z zakonom dovoljeno židovskim skupnostim organizirati policijske enote, z namenom varovanja življenj in premoženje pred arabskimi vstajniki. Člani so bili rekrutirani iz vrst Hagane. Policijo so vzdrževali, financirali in oboroževali britanski organi do konca mandata, čeprav so vedeli, da jih dejansko vodi in nadzoruje Hagana. Po 2. svetovni vojni je Notrim postal jedro izraelske vojaške policije. (Wikipedia 2016g)

4.1.3 Irgun

Člani organizacije Irgun ali Etzel so prihajali predvsem iz stranke Betar in Revizionistične stranke,²⁶ ki sta delovali tako v Palestini kot v tujini. Leta 1935 njegova stranka bojkotira kongres in ustanovi svojo. Istega leta člani izstopijo iz Hagane in formirajo polvojaško organizacijo pod vodstvom Davida Ratzela. Pripadniki Irguna so nosili uniforme, na rokavih so nosili trakove, na katerih je bil vrisan zemljevid Palestine in Transjordanije. Nad njim je bila pest ki je stiskala puško ter hebrejske besede: Rak-kakh, ki pomenijo tako ali nič. (Al Joundi 1972, 91)

Število članov Irgun se je spreminjalo od nekaj sto do nekaj tisoč. Večinoma so bili to Židi, ki so se pridružili na ukaz (po predhodnem preverjanju) organizacije, v kateri so nato zasedali položaje in izvajali različne dejavnosti, ki so bili v veliki meri v nasprotju z britansko zakonodajo. Irgun se ni strinjal s politiko Yishuv in Svetovne sionistične organizacije v povezavi s strategijo in osnovno ideologijo, kot tudi ne z vojaško taktiko. Zato se Irgun večinoma ni zmenil za odločitve sionističnega vodstva in institucij Yishuv. To je bil razlog, da so nekateri sionisti imeli organizacijo za neodgovorno in vredno zaničevanja. Irgun je izvajal različne kampanje in s propagando skušal seznaniti javnost s težavami, ki jih je imel z uradnim političnim vodstvom Yishuv. Objavil je številne oglase, izdal ilegalen časopis in celo ustanovil prvo samostojno hebrejsko radijsko postajo Kol Zion HaLochemet.

Člani ilegalne oborožene organizacije so namesto Irgun pogosto uporabljali druga imena. V prvih letih svojega obstoja so bili znani predvsem kot Ha-Haganah Leumit (Nacionalna

²⁶ V. Jabotinsky se leta 1925 odcepi od Sionistične organizacije in osnuje Federacijo revizionističnih sionistov, ki si kot končni cilj postavi razglasitev židovske države na obeh straneh reke Jordan. Odcepi se zaradi zahtev po večjem preseljevanju Židov v Palestino. (Jelinčič 2009, 318)

obramba) in tudi z imeni, kot so Haganah Bet (Druga obramba), Irgun Bet (Drugi Irgun), Vzporedna organizacija, Desničarska organizacija in Odpor. Irgun se je postopoma razvil v resno in dobro organizirano paravojaško organizacijo z izjemno hierarhijo vojaških činov in prefinjeno poveljniško strukturo. Zahteval je resno vojaško usposabljanje in strogo disciplino svojih članov. Razvil je mrežo tajnih skrivališč orožja, skrivnih delavnic za orožje, varnih hiš in taborišč za usposabljanje. Vrhovno poveljstvo Irguna je oblikovalo politiko in izdajalo povelja. Generalštab je pokrival šest področnih poveljstev: Jeruzalem, Tel Aviv, Haifa-Galileja, Sauthern, Sharon in Shomron. Enota področnega Irguna se je imenovala "podružnica". Vsaka brigade v Irgun je bila sestavljena iz dveh skupin in vodje ter njegovega namestnika. Občasno so bile ustanovljene enote za določene namene, ki so bile odgovorne generalštabu. (Wikipedia 2016d)

Irgun se je specializiral na krajo orožja v britanski armadi. Židi, živeči poprej v Angliji, so govorili dobro angleško, nosili britanske uniforme, imeli neoviran pristop v vojašnice, tam stikali po skladiščih orožja in jemali tisto, kar so potrebovali. S temi tatvinami orožja se je širša javnost seznanila šele takrat, ko je bil končan proces proti vojakoma Harrisu in Stonerju. (Al Joundi 1972, 109)

4.1.4 Lehi

Organizacija je bila ustanovljena avgusta 1940. Najprej se je imenovala »Nacionalna vojaška organizacija v Izraelu«, dokler se ni mesec kasneje preimenovala v Lehi. Britanski organi in gibanje Yishuv so jo imenovali »Stern Gang«, po ustanovitelju in vodji Avrahamu Sternu. Lehi je nastal iz skupine, ki se je odcepila od militantne skupine Irgun, da bi nadaljeval boj proti britanskim silam med 2. svetovno vojno. Njen cilj je bil pregnati britansko oblast iz Palestine, ker jih je ovirala pri neomejenem priseljevanje Židov in ustanovitvi lastne države »nove totalitarne hebrejske republike.« (Shindler 2009, 218)

Najprej so skušali skleniti zavezništvo s fašistično Italijo in Nemčijo in ponudili skupni boj proti Britancem v zameno za selitev vseh Židov iz okupirane Evrope v Palestino v prepričanju, da je nacistična Nemčija manjši sovražnik Židov od Britancev. (Sofer 2007, 253–254) Lehi, ki so dvakrat neuspešno poskušali skleniti zavezništvo z nacisti, so nameravali ustanoviti židovsko državo, ki bi temeljila na nacionalnih in totalitarnih načelih. Po smrti Sterna 1942 leta se je novo vodstvo začelo obračati proti Sovjetski zvezi in Stalinu. Uradno so razglasili svojo podporo državam boljševizma leta 1944 z razlago, da nacionalni

boljševizem združuje elemente levega in desnega političnega krila. Po Sternovem mnenju naj bi tudi organizacija Lehi združevala politično desnico in levico, toda s to spremembo je izgubila podporo članov. (Heller 1995, 8) Skupina je storila celo vrsto skrajno predrznih umorov. Lorda Moynea, ki sta ga 6.11. 1944 v Kairu ubila dva pripadnika skupine, so obdolžili, da se upira obsežnejšemu židovskemu preseljevanju v Palestino. (Al Joundi 1972, 94)

4.1.5 Palmah

Palmah, kratica za »Pelugot Hamahatz«, kar pomeni »udarna sila«, je bila ustanovljena kot del Hagana 19. maja 1941, zaradi bojazni pred nemško invazijo na Palestino. Palmah je prvotno sestavljalo devet bojnih enot: tri v severnem Galileji, dva v osrednjem Galileji, dve v južni Galileji, in eno v Jeruzalemu. Tako kot gibanje za kibuce je Palmach spodbujati vrednote vzajemne odgovornosti, pomoči, žrtvovanja in prispevek k skupnemu dobro. V bistvu je Palmah baziral na kibucizmu saj so bili člani Palmaha odgovorni za kmetijska opravila, kot tudi za njihovo vojaško usposabljanje. Ta socialni okvir, ki ga je ustvaril Palmah je veljal za jedro Sabre.²⁷ Palmah je pričel s preventivnimi napadi na sirske in libanonskem ozemlju. Pogosto je tja pošiljal člane, ki so govorili arabsko in v arabskih oblačilih izvajali sabotaže in opravljali izvidniške naloge. V obdobju vojne za neodvisnost je imel Palmah glavno vlogo. Od dvanajst brigad Hagane, so tri pripadale Palmah (preko 2.000 mož in žena) , ki je predstavljal "konico sulice" pred izbruhoma vojne 1948. Med voditelji Palmaha so bili: Yigal Allon, Moše Dajan, Jicak Rabin, Haim Bar-Lev, Uzi Narkiss in Ezer Weizman. (Jewishvirtuallibrary 2016c)

4.1.6 Obveščevalna služba

Na šabat v septembru leta 1929, so židovski verniki že od zore prihajali k Zidu objokovanja. Pozivi rabinov, da se javne molitve udeleži čim več ljudi so zalegli. Dogodek je bil mišljen kot simbol židovskega sionizma, ter opozorilo arabskemu prebivalstvu, ki je po številu že presegalo Žide v Jeruzalemu, da se ne bodo pustili zastraševati. Po Balfourjevi deklaraciji se je med Arabci kopičila jeza zaradi sionistične ekspanzije. Napad Arabcev se je

²⁷ Sabra – je izraz za Žida rojenega na teritoriju Izraela in izvira iz hebrejske besede »tsabar«.

zgodil opoldne. Kamenje in steklenice so deževali na židovske vernike, odjeknili so tudi strelji. Med Židi ni bilo smrtnih žrtev, ranjenih Židov pa je bilo veliko.

Zvečer so se sešli vodje Jišuva, židovske skupnosti v Palestini. Ugotovijo, da je njihovim demonstracijam manjkalo to, da niso v naprej vedeli za muslimanske napade. Eden od njih je na srečanju spregovoril v imenu vseh: »Spomniti se moramo Svetega pisma. Od kralja Davida naprej je bilo naše ljudstvo odvisno od dobrega obveščanja«. Tako so bili ustanovljeni zametki najbolj izjemne obveščevalne službe vseh časov – Mosad. Do njegove ustanovitve je moralo preteči še skoraj četrto stoletje. V obdobju do uradne ustanovitve so Židi vse povprek zbirali obveščevalce. Na njihovi plačilni listi so se znašli krošnjari, ki so delali v arabski četrti Jeruzalema, čistilci čevljev, ki so loščili škornje častnikov mednarodnih sil, učitelji, poslovneži in drugi. Počasi, vendar zanesljivo je Jišuv pridobil pomembne informacije ne samo o arabskih, marveč tudi o britanskih namerah. Med vojno so ustanovili še protiobveščevalno enoto imenovano Rigul Hegdi, za odkrivanje Židov, ki so sodelovali z Britanci, ter »judovske komuniste in odpadnike«. (Thomas 2002, 27–29)

Usoda židovskega naroda je bila bolj kot usoda kateregakoli drugega naroda odvisna od uspešnosti in neuspešnosti njegove obveščevalne dejavnosti. (Piekalkiewicz 1981, 5)

Leta 1936 nastane Šerut Jediot, tajna obveščevalna služba Hagane, kratko imenovana ŠAI, njen šef je Iser Beer. (Piekalkiewicz 1981, 39)

4.1.7 Oboroževanje Židov

Maja 1921 je na Dunajodpotovala delegacija treh mož. Z nekaj tisoč dolarji, ki jih je Hagana dobila od Židovske agencije ni bilo mogoče veliko nakupiti, a vseeno se možje vrnejo z nekaj težkimi kovčki, ki pod dvojnimi dnovi skrivajo na ducate pištol. Drugo orožje je potovalo skrito v panjih, hladilnih napravah in celo v mlinskih kamnih po morskem poti do Bejruta, od koder so blago pretihotapili v Palestino. V kibucu Kfar Gileadi so pripravili skrito skladišče orožja, ki je prihajlo tja preko Libanona. Sredi dvajsetih let je kazalo, da bo v Palestini zavladal mir. Med Židi in Arabci ni sporov, polagoma razpuščajo delovne bataljone, Hagana je skrčena na minimum, ostane tudi samo še 250 britanskih vojakov. (Piekalkiewicz 1981, 36)

Zastopnik Hagane Tannenbaum je spomladi leta 1936 prispel v poljsko glavno mesto, da bi tam nabavil orožje. Blizu Varšave je kupil zanemarjeno delavnico za popravilo poljedelskih strojev. Orožje, ki so mu ga njegovi posredniki nabavljajo iz poljskih vojaških

skladišč, je potovalo v ilegalno skladišče, skrito pod obrtnim prostorom. Ponoči, ko ni bilo tujega človeka v obratu, je Tannenbaum s pomočjo nekdanjega lastnika odstranjeval kovinske obloge vlačilcev in traktorjev ter polnil prazne vmesne prostore z deli orožja in streliva. Iz varnostnih razlogov so orožje poprej zavili v arabske časopise in potem vozila naslovili na arabske firme, da bi tako v primeru zasega pošiljk spravili britanske oblasti na napačno sled. Kovinske obloge so privarili nazaj in vozila odpeljali na tovarno železniško postajo, od koder so potovala preko Gdynie v Haifo. Tako je Jehuda Arazi²⁸, kot je arabsko ime Tannenbauma, prepeljal v treh letih pred izbruhom vojne več kot 4.000 pušk, 300 strojnic, 20.000 ročnih granat, več milijonov kosov streliva, zaboje s pištolami in metalci granat ter hkrati še tri majhna, toda trdno grajena štirisedežna letala na katerih je Hagana urila bodoče pilote. Jehuda Arazi je izkoristil svoje dobre zveze s poljskim generalnim štabom in dobi zagotovilo, da noben mlad Žid ne sme iz Poljske odpotovati v Palestino, ne da bi se poprej dobro naučil vojaških veščin. Do septembra 1939 prispe v Palestino na stotine mladih borcev, izvrstno izurjenih na Poljskem. (Piekalkiewicz 1981, 47–48)

Angleške oblasti so dale kibucem in drugim židovskim poljedelskim naseljem orožje, da bi se lahko branili pred nemirno arabsko okolico. Leta 1937 so s pripadniki Hagane sestavili pomožne vojaške enote. Policijske sile naj bi branile židovska naselja, v resnici pa so tudi zadušile marsikateri arabski upor. Hagana je leta 1937 imela 21 000 pripadnikov, 5.000 pušk, več kot 8.000 ročnih bomb, 230 puškomitraljezov, 10.000 pištol. (Šobajić 1982, 174)

Leta 1942 je na bil sestanku v Haifi podprt Ben Gurionov poziv k krepitvi obveščevalnih zmogljivosti Hagane. Leta 1945 je Hagana ustanovila enoto za pridobivanje orožja v obliki kraj in tihotapljenj. Po končani vojni so Židi, ki so služili v zavezniških obveščevalnih enotah, svoje znanje ponudili Hagani. Židi so se zanašali na odlično obveščevalno službo. Pridobili so življenjsko pomembne podatke o arabski morali in vojaški moči. Židovski vohuni so bili tudi v Kairu in Amanu, kjer so ukradli načrte za napad egiptovske in jordanske vojske. Ko se je začela vojna za neodvisnost, so Izraelci dosegli zavidljive vojaške uspehe. (Thomas 2002, 30–32)

Orožje so preko sinajske puščave tihotapili v Palestino s tovornjaki ali pa s karavanami kamel, ter ga skladiščili v jamah v divjini. (Thomas 2002, 30)

²⁸ Več na: https://en.wikipedia.org/wiki/Yehuda_Arazi.

Prve pošiljke češkoslovaškega orožja so prispele v Haifo marca 1948. (Novak 1969, 51)

Na začetku vojne je Haganah imela 22.000 pušk različnega kalibra, 1.550 lahkih in srednjih strojnic, 11.000 velikih, doma izdelanih avtomatskih pušk, 195 pehotnih možnarjev kalibra 76,2 mm, 682 topov, 86 enot protioklepnega orožja (PIAT) in 5 starih 65mm poljskih topov. Nekaj tankov in letal je še vedno čakalo na vkrcanje v Evropi. (Bregman 2002, 25)

Za Stalina so bili Židovski voditelji edini možni partnerji na Bližnjem vzhodu. Orožje, ki so ga Židi kupili po Evropi, so skladiščili v Pragi. Toda največja težava je bila v tem, da je bilo treba orožje pripeljati v Jeruzalem. Konec marca 1948 neki agent Mosada naleti v neki pariški krčmi na tri Američane, ki opravljajo čarterske polete s skymastrom DC-4 in so za 10.000 dolarjev pripravljeni v Palestino pripeljati orožje (10.000 pušk, milijon nabojev, 1.000 brzostrelk, 500 strojnic), ki ga je nakupil Avriel v Pragi. V tem času je Golda Meir iz ZDA od tamkaj živečih Židov nabrala 50 milijonov dolarjev, kar je še povečalo nakupe orožja po Evropi. Orožje so iz Čehoslovaške tihotapili tudi na druge načine. Tako so v operaciji Nahšon (pogumni) iz Benetk v Zadar ter na to v Jeruzalem na jadrnici med krompirjem in čebulo pripeljali 5000 pušk, 500 strojnic, nekaj milijonov nabojev. Dne 4. aprila je jadrnica pred telavivskim pristaniščem. (Piekalkiewicz 1981, 169–171)

4.1.8 Formiranje židovskih obrambnih enot

Dne 7. decembra 1936 je Hagana pozvala prostovoljce na množično delovno akcijo. Iz vseh krajev Palestine so se zbrali moški in ženske z delovnim orodjem in popotnjo.²⁹ V dolini Kfar Hittin so postavili prvo od petdesetih obrambnih postojank. Najprej je nastala s strelnimi linami opremljena dvo stenska palisada, napolnjena s kamnitim gruščem, ki se ga ne da prestreliti. Sredi dvorišča so postavili 15 metrov visok stolp z močnimi žarometi, ki se je napajal z lastnim generatorjem. Okrog je bilo postavljeno minska polje in žična ograda. Člani organizacije Notrim so čez dan stražili novo naselbino, medtem ko je Hagana nadzirala dovozne poti, preiskovala okolico in postavljala zasede. Ponoči so prebivalci kibuca sami čuvali naselbino. Pod zaščito teh obrambnih naselij naseljenci obdelujejo polja, izmenoma opravljajo stražarsko službo in niti pri delu ne dajo puške iz roke. Ves sistem se imenuje »Ograda in stražni stolp«. Zasnovala ga je Hagana. Z njeno pomočjo je Židom že v letu

²⁹ Popotnja – hrana za na pot.

arabske vstaje leta 1936 uspela naselitev v severni in zahodni Galileji ter v dolini Jordana. (Piekalkiewicz 1981, 42–43)

Največje spremembe pa prinese v taktiko Hagane kapetan škotske artilerije Orde Wingate. Ustanoviti je želel vojaško enoto Special Night Squads (SNS), nočni komandos v kateri bi bili tako Židi kot Angleži. V decembru 1938 je bila enota razpuščena Wingate pa vpoklican v Anglijo k letalstvu. Že tedaj je imel pripravljene načrte za postavitve židovske armade, ki naj bi imela v primeru svetovne vojne odločilno vlogo kot zaveznica britanskega imperija na Bližnjem vzhodu. (Piekalkiewicz 1981, 48–49)

Leta 1939 židovske sile štejejo 14 500 moških, približno 5 % vsega židovskega prebivalstva. (Bregman 2003, 28)

V 2. svetovni vojni se je veliki mufti Jeruzalema Huseini s privrženci postavil na nemško stran. 5. oktobra 1941 predlagal šefu SS Heinrichu Himmlerju, da se ustanovi arabsko-islamska armada v Nemčiji, katero bodo izurili in opremili Nemci. S tem je naredil veliko moralno in politično škodo palestinskemu narodu med in po vojni. Židi so se borili na strani zaveznikov, kar jim je po končani vojni v mednarodni javnosti prineslo dokajšen ugled, pa tudi otipljive materialne prednosti, saj so ob koncu vojne razpolagali z razpoloženiimi odredi in polvojaškimi borbenimi formacijami, ki so štejele nekaj manj kot 30 000 moških in so predstavljale jedro bodoče izraelske armade. (Al Joundi 1972; Baletić 1982)

V začetku 2. svetovne vojne je Haganah štela 1.500 moških. Ko so se Rommlove čete bližale Aleksandriji, pride do dogovora Haganah z vojaškim poveljstvom Bližnjega vzhoda, ki zagotovil dobavo orožja in izurjenost za gverilsko bojevanje. Židovska brigada je bila ustanovljena v septembru leta 1944 pod vodstvom brigadirja Ernesta Frenka Benamina in je štela 5 000 moških. Mnogi bodoči voditelji izraelskih obrambnih sil so se bojevali v Egiptu, severni Italiji, SZ Evropa, kjer so se izurili in dobili čine. Proti koncu vojne se je Židovska agencija lahko opirala na pravcato armado, ki je štela preko 26 000 moških, med katerimi so bili Moše Dajan, Menahem Begin (vodja Irguna leta 1943) in Rabin. Ta vojska je bila opremljena po eni strani z legalno dobljenim orožjem iz Velike Britanije, po drugi strani pa z orožjem, ki so ga pritihotapili. Arthur Koestler je napisal, da so stari borci židovskega bataljona so postali to, kar je želela britanska administracija; jedro bodoče izraelske armade in odločilni dejavnik zmage proti Arabcem. (Al Joundi 1972; Baletić 1982)

Tako je do začetka prvega izraelsko-arabskega spopada imela polvojaška organizacija pod imenom Haganah 9 500 aktivnih in okoli 30 000 rezervnih pripadnikov. V sestavi židovskih oboroženih sil je bilo tudi 3 000 pripadnikov udarnih čet pod imenom Palmah in približno toliko prostovoljcev, ki jim je bilo po vaseh in mestih razdeljeno orožje. Židi so se usposabljali v britanskih bazah po Palestini, a vodje so se učili v vojaških šolah in tečajih v Angliji. Tako je Velika Britanija usposabljala Žide, da se lahko s silo zoperstavijo Arabcem, če pride do oboroženih konfliktov. (Babić 1988, 18)

Leta 1946 je štela Hagana 40 000 rezervistov, ki so bili kljub zaposlitvam v poklicih, vsak hip pripravljeni za boj in 16 000 mož v policijskih odredih. Udarne enote Palmah je štela 8 000 mož, Irgun 3 000 do 5 000 mož, medtem ko je skupina Stern sestavljala 200 do 300 borcev. (Al Joundi 1972, 94–95)

Leta 1946 je Ben Gurion v pogovoru z Goldo Meir potožil, da ne ve, kaj bo z njimi, če jih Arabci napadejo, saj še niso dovolj pripravljeni, čeprav si je pri Židih v ZDA zagotovil pomoč v primeru napada Arabcev že tri leta pred izbruhom spopadov. (Meir 1987, 98)

Židi so bili pripravljeni na obrambo svoje države. Pripravili so svoje bojne odrede, katere so začeli pripravljati v letih 1920. Kupili in izdelali so dovolj orožja, načrti obrambe so bili narejeni. Preko luke Jafa in Tel Aviv so dobavljali orožje in vojni material. Komandant štaba Hagane Y.Yadin je 12. maja poročal Davidu Ben Gurionu, da so regularne enote sosednjih držav s svojo opremo, oborožitvijo močnejše od njihovih. Toda njegova ocena stanja ni bila povsem točna. Kljub številčni prednosti, so Arabci na bojišče poslali samo 21.500 vojakov medtem ko so jih Židi med 40.000 in 60.000, bili pa so tudi bolje opremljeni in na višji moralni ravni. (Baletić 1982, 338)

4.1.9 Letalstvo

Hagana je imela le nekaj manjših turističnih letal tipa auster, ko je marca 1948, dva meseca pred razglasitvijo Izraela, na skrivaj ustanovila židovsko letalstvo. Medtem se je Ariel Sharon dogovoril s praškim obrambnim ministrstvom za nakup prvega židovskega lovskega letala, nemškega standardnega lovca ME 109. V zadnjem letu vojne je češka tovarna Avia v Cakowicah pri Pragi izdelovala Messerschmitte. Toda za nekaj sto trupov je bilo na voljo samo 22 novih motorjev daimler-benz, s katerimi so opremljali ta lovska letala. Uporabili so Junckersove motorje Juno 211 F, ki so jih sicer vgrajevali v bombnike Heinkel 111. Tako dobi lovec ME 109 uradno oznako Avia C 199, ki so mu piloti zaradi muhavosti

pravili Mezel (mezeg). Petindvajset teh letal, vsako vredno 19.000 dolarjev, je že aprila pristalo v Zateku, kjer je čakalo tudi prvih enajst ME 109, katere so razstavili in so čakali v hangarju, da jih odpeljejo v Palestino. Čehi so tudi usposabljali izraelske pilote.

Operacija Balak (hebrejsko ptica) se je pričela 17. maja. Vzpostavljen je bil zračni most med Zatekom in pristajališčem pri Ekronu z dvomotorni letali Curtis C-46 in nekaj štirimotornimi Constellation C-36. Prvi letalski trup skrit v skymasterju prispe v Tel Aviv 20. maja 1948. Ameriški inštruktorji so v tajni vojaški letalski šoli pri Rimu, imenovani Alia, urili prostovoljce za pilote izraelskega letalstva. Šolanje so nadaljevali na Čehoslovaškem. Prva izurjena letalca sta Mordehaia Hoda in Ezerja Weizmann, ki sta kasneje postavljena za poveljnika izraelskih letalskih sil. (Piekalkiewicz 1981, 177)

Medtem ko se je hladna vojna med Washingtonom in Moskvo vse bolj poglobljala, je v vzhodnem bloku raslo oporišče Mosada. Sovjetska zveza je prek Čehov omogočila Izraelu premoč na kopnem in zraku. Letalske sile so v manj kot šestih mesecih postale najmočnejše na Bližnjem vzhodu. Na Češkem in Poljskem so se urili poleg pilotov tudi tankisti in padalci. 14. junija ob 10.45 prva Izraelska letala bombardirajo Kairo, Gazo in El Arišem. To je bil prvi izraelski napad na Egipt in hkrati zadnje dejanje v operaciji Balak. (Piekalkiewicz 1981, 178–180)

4.2 Arabske organizacije in njihova oborožitev

Po letu 1929 so Arabci ustanovili »celice za podtalni boj«, ki niso imele nobenih stikov s konservativnimi poglavarji³⁰. Celice so bili začetki palestinskih »fedejinov«, komandosov kot sta Al Fida in Al-Asifah. (Al Joundi 1972,76)

Šejk Es-El-Din-Kasem je bil izreden govorec, ki je znal poslušalce prepričati, da so sprejeli njegove ideje. Rešitev palestinskega vprašanja je videl v vstaji kmetov in delavcev, ki se morajo boriti tako proti sionistom kot tudi proti britanskim kolonizatorjem. Samo oborožena akcija lahko onemogoči ustanovitev sionistične države v Palestini. Njegovo gibanje se je začelo leta 1922 in preraslo leta 1935 v splošen upor. Velika Britanija je obljubila arabskemu komiteju, da bo ponovno pretehtala njihove zahteve po ustavitvi priseljevanja Židov, če le ustavijo že 6 mesecev trajajočo stavko. 12. novembra je prišla v

³⁰ Palestinci so uvideli vezi, ki so nastale med konservativnimi poglavarji in mandatno oblastjo.

Palestino kraljeva preiskovalna komisija. Po začasni umiritvi se je revolucija razplamtela leta 1938 in zajela skoraj celotno Palestino. Formiral se je Centralni komite Džihada zunaj Palestine, ki si je zadal cilj organizirati politično vodstvo in oskrbo vstajnikov z opremo. Komiteju ni uspelo, vzpostaviti enotno vojaško poveljstvo, ki bi vodilo in usmerjalo vse revolucionarne akcije. Britanija je izdala novo belo knjigo, ki predvideva sodelovanje Židov in Arabcev pri uresničitvi neodvisne Palestine. Še pred priznanjem neodvisnosti so bili pripravljeni sprejeti Žide in Arabce v svojo upravno službo. Ta predlog je Arabce razdvojil, eni so bili za belo knjigo drugi proti. Ragab Našašibi je popeljal odrede, ki so jih oborožili Britanci, proti upornikom in jim prizadejal velike izgube. Plamen upora je počasi pojema, malo pred začetkom 2. svetovne vojne pa je ugasnil. (Al Joundi 1972, 78–83)

Arabsko vstajo leta 1936 vodi mufti Husaini Mohamed Emin, drugi skupini pa je poveljeval Favz el Kakudži. (Al Joundi 1972, 240)

V Kairu so marca 1945 arabske države ustanovile organizacijo Arabska liga. Razvila se je v ohlapno povezovalno telo, ki je po letu 1948 pripravilo gospodarski bojkot Izraela. Prve članice so bile Libanon, Egipt, Irak, Sirija, Transjordanija, Saudova Arabija, Jemen. Z Arabsko ligo so sodelovali tudi predstavniki Palestinecev. Kasneje so se pridruži še nekatere države. (Oxfordova enciklopedija zgodovine 1993,12)

4.2.1 Palestinsko vojaštvo

Nabava orožja za Arabce ni bila lahka. Že leta 1917 je Velika Britanija uvedla najstrožjo prepoved za posest orožja. Vsakemu, pri katerem bi našli orožje, so zagrozili s hudo kaznijo. Po revoluciji leta 1936 so arabskemu prebivalstvu odvzeli vse orožje, mnogi, ki so ga še pridržali pa so bili ustreljeni. (Al Joundi 1972, 107)

Zaradi strahu, da bodo Arabce Židi vojaško porazili, so Arabci postajali iz dneva v dan bolj vznemirjeni. Ko so izvedeli za razdelitev dežele (29. 11. 1947), ni bilo v Haifi niti ene same vojaške puške. Zaradi grozeče nevarnosti, je bila sestavljena vojaška komisija, v katero so bili vključeni odposlanci Iraka, Sirije, Libanona in Jordanije. Uredili so poligone za palestinske prostovoljce. Zaživel so nacionalni komiteji, ki naj bi priskrbeli potrebna sredstva za nakup orožja. Vojaška komisija je dobavila Arabcem 1.600 pušk, vrhovni arabski komite pa je dobil 5.396 pušk, 499 strojnic, 364 brzostrelk Thomson, 309 revolverjev, 66 protitankovskih topov, 20 možnarjev, 1.069 zabojev razstreliva, 46.740 bomb in 3.867 min. Orožje je bilo najrazličnejšega izvora in v glavnem že zastarelo. (Al Joundi 1972, 106)

Bojne sile so se delile v tri skupine: a. pol regularne čete, ki so bile podrejene vojaškemu poveljstvu, b. vaško prebivalstvo, ki je s pomočjo vrhovnega vojaškega komiteja dobivalo orožje in zavzelo obrambne položaje v svojih vaseh, c. premožni prebivalci, ki so imeli dovolj sredstev, da se oborožijo sami.

Odkar je bilo sklenjeno, da deželo razdelijo, so sionisti okrepili napade. Palestina se je spremenila v bojišče, v katerem je vladal zakon džungle. Arabci, ki so bili brez enotnega vodstva in slabo oboroženi niso bili kos organiziranim sionističnim enotam. (Al Joundi 1972, 107)

Velika Britanija je proti koncu mandata Arabcem pomagala tudi s tem, da jih je obveščala o umiku iz garnizonov, da so potem lahko zasedli njihove izpraznjene postojanke. Večkrat so od njih dobili tudi večje količine orožja. (Novak 1969, 50)

Arabske sile v Palestini so po koncu leta 1947 naprej vodili trije poveljniki: Fawzi el Kaukdžija, ki je imel poveljstvo čez Arabsko legijo, sir John Bagot Glubb in njegovih 45 britanskih oficirjev je poveljevalo Transjordanskim arabskim legijam in Abd el Kader Husseini, ki je poveljeval arabskim silam v jeruzalemskem območju. (Bregman 2003, 41)

Na začetku vojne je Egipt imel po izraelskem mnenju 48 poljskih topov, 25-30 oklepnih avtomobilov, 10 do 20 tankov, 21 do 25 letal. Irak 48 poljskih topov, 25 do 30 oklepnih avtov in 20 letal. Sirija je imela 24 topov, 36 oklepnih avtomobilov, 10 do 20 tankov in 14 letal, Jordanija 24 topov, 45 oklepnih avtomobilov, Libanon 8 topov in 9 oklepnih avtomobilov. (Bregman 2002, 25)

Egipčani so imeli 15 lovcev – bombnikov, poleg tega pa tudi celo tankovsko brigado, sestavljeno iz tankov matilda in sherman, in bataljon poljskega topništva. (Čuček in drugi 1981, 346)

Zaradi medsebojnih nesoglasji arabskih režimov ti niso bili sposobni postaviti skupno vojaško poveljstvo, prav tako niso pokazali solidarnosti z akcijo Visokega arabskega komiteja pod vodstvom muftija Huseinija. (Šobajić 1982, 247)

Prvi mesec vojskovanja je pokazal, da je večina egiptovskih oficirjev skorumpiranih in nesposobnih, da vojska ni ustrezno izurjena ter da so bili dobavitelji orožja sleparji. Marsikatera italijanska granata je eksplodirala že v roki, marsikatera puška se je zaskočila. (Čuček in drugi 1981, 348)

5 Stopnjevanje upora Palestincev

Sovraštvo se je v to biblično deželo naselilo, ko je leta 1878 tu nastala prva židovska naselbina, Petah Tikva (Soban 1993, 30). Od Balfourjeve deklaracije (1917) pa so odnosi med Arabci - Palestinci in Židi postali vedno bolj napeti. Posamezni izbruhi nasilja so se dogajali že mnogo let prej, preden se je pričela vojna med Izraelom in njegovimi arabskimi sosedami. (Baletić 1982, 198)

Od začetka 20. stoletja so Židi v vedno večjem številu prihajali v Palestino in se kljub arabskim protestom naseljevali v deželo svojih očetov. Tako je sionizem trčil ob prebujeno arabsko narodno zavest. Tudi Arabci so po propadu osmanskega imperija, ki je od 1517 vključeval tudi Palestino upali, da bodo dobili svojo državo. Britanci so med 1. svetovno vojno tako Arabcem kot Židom obljubili izpolnitev njihove želje po lastni državi. Arabci nenehno nasprotujejo zamisli o samostojni židovski državi in 1936 je njihovo negotovanje preraslo v vstajo. (Kronika 20. stoletja)

Prvi, krvavi arabsko-judovski spopadi po angleškem osvajanju Palestine so izbruhnili spomladi leta 1920, ko so se po daljšem premoru Židi začeli zopet množično naseljevati, ob očitni podpori angleških oblasti. (Šobajić 1982, 172)

Februarja leta 1920 so palestinski veljaki sklicali kongres v Jafi. Oblasti so jim kongres prepovedale, zato je 4. aprila 1920³¹, na Mojzesov praznik, prišlo do množičnih demonstracij. Takrat so si Arabci in Židi prvokrat stali nasproti kot sovražniki. Demonstracije so trajale štiri dni, uperjene so bile proti sionizmu in proti britanskemu kolonializmu. Štirinajst Arabcev je bilo ubitih, trinajst ranjenih. Marca 1921 je v Jeruzalem na pogovore prispel Churchill. Pri Arabcih pogovori niso vzbudili niti najmanjšega upanja, pri uresnitvi njihovih zahtev za priznanje neodvisnosti in prenehanjem židovskega priseljevanja. Maja 1921 je prišlo do 14 dnevne vstaje, ki je zajela številna mesta. Ubitih je bilo 157 in ranjenih 705 Arabcev, židovske izgube so bile še večje. (Al Joundi 1972, 70–71)

Sionisti niso skrivali svojih namenov. Že zgodnjega leta 1921, je član sionističnega združenja David Eder, na sodišču ponosno povedal, da je Palestina edini židovski dom in da

³¹ Na dan, ko so Kristjani praznovali Veliko noč.

je sporazum o enakosti med Židi in Arabci zgolj slabo prepričanje nekaterih ljudi, Židi pa bodo kmalu postali najštevilčnejše ljudstvo v Palestini. Med drugim je tudi zahteval, da so Židi edini, ki imajo pravico nošenja orožja. (*Hadawi 1998*)

Med leti 1925 in 1929 se Židi niso v večjem številu naseljevali, zato je bilo v Palestini relativno mirno. Zaradi gospodarske krize leta 1929 in novega naselitvenega vala so se stvari znova poslabšale.

Na predvečer židovskega pravnega praznika Jom kippur v septembru 1928 je miru konec. Razburjenje sproži stenska zavesa iz letev in platna, ki so jo Židi postavili ob Zidu objokovanja (Jeruzalem), da bi z njo ločili moške in ženske pri molitvi. Neki predpis je namreč že od srednjega veka prepovedoval postavljanje kakršnih koli predmetov v ozkih uličicah okoli svetega zidu. Ko se je razburjenje že nekoliko poleglo, čez mesec dni neki židovski deček brčne žogo na vrt arabskega soseda, kateri dečka zabode. Otrokovemu pogrebu 21.2.1929 so sledile židovske demonstracije. Arabski odgovor nanjo so bili neredi, ki so izbruhnili 23. avgusta 1929 v Jeruzalemu, ko je arabska množica napadla židovske četrti. Nasilje se razširi tudi na Tel Aviv, Haifo, Safed in Hebron. Odločen poseg Hagane obrani židovsko prebivalstvo pred večjimi izgubami. V Huldi je 27 oboroženim možem uspelo odbiti napad nekaj tisoč Arabcev. Samo tam, kjer ni bilo nobenega organiziranega odpora, kot na primer v Hebronu, kjer je bilo ubitih 59 Židov, vključno s starejšimi in otroki. Do večera 26. avgusta je bilo med Židi 133 mrtvih ter 339 ranjenih, medtem ko so Arabci imeli 116 mrtvih, od katerih jih britanska policija ni ubila samo 6 in 232 ranjenih. Mož, ki stoji v ozadju vseh teh nemirov se imenuje Hai (ponekod Mohammed) Amin al- Husseini, jeruzalemski mufti. Zaradi nemirov so oblasti dovolile ustanovitev pomožne židovske policije Notrim. (*Piekalkiewicz 1981; Jelinčič Boeta 2009*)

»Vsakokrat, ko je med arabskim ljudstvom prišlo do nemirov, so predstavniki Velike Britanije arabskim voditeljem dali vedeti, da bi z ustreznimi pogajanjmi palestinski problem lahko rešili. In vsakič so Arabci temu namigu nasedli.« (Al Joundi 1972,75)

28. septembra 1929 opoldne, ob uri molitve »šema« skupina Arabcev izvede napad na vernike pri Zidu objokovanja in ranijo več Židov. (Thomas 2002, 28)³²

³² Podrobneje na 42. strani, poglavje Obveščevalna služba.

Oktobra 1933 deželo zajame novi val arabskih demonstracij proti sionizmu in britanskim oblastem, katere je vodil Al-Kasem, ki se je leta 1935 povezal s šejkom Aminom. Z njim je leta 1935 načrtoval upor na severu Palestine. Šejk Amin naj bi udaril na jugu, vendar ga je zavrnil, z razlogom, da niso dovolj pripravljeni. Al-Kasem se 12. novembra leta 1935 sam odloči za napad, s katerim je sprožil upor v pokrajini Dženin. Njegova organizacija je štela sto članov in osemsto pristašev. Al-Kasem je padel v boju že v prvem spopadu. Njegov načrt, da zasede Haifo in v mestu razobesi zastavo revolucije, kar je bila njegova najbolj vroča želja, se je izjalovil. Njegovi pristaši so se še naprej upirali, pridružili so se jim tudi vstajniki iz drugih arabskih pokrajin pod vodstvom Fauzija Kaoukdžija. (Al Joundi 1972, 79)

5.1.1 Upori Palestincev po letu 1936

Splošni arabski upor se je pričel leta 1936 in je trajal do leta 1939. Vodi ga jeruzalemski mufti. Palestincem so se pridružili prostovoljci iz Sirije, Iraka in nekaterih sosednjih držav in po vsej Palestini napadale židovske in britanske postojanke. (Ferfila 2001, 548)

Vodja Hagane je ocenil nemire v letu 1936 kot začetek bitke pred odločilnim bojem za vzpostavitev Izraela. (Piekalkiewicz 1981, 44)

14. aprila 1936 je bila sklicana splošna stavka in po deželi začnejo oborožene skupine napadati židovska naselja. Skupina pod vodstvom Fauzija al Kaudžija je razstrelila naftovod med Irakom in Haifo, uničevala ceste in železniške proge, požigala sadovnjake in nasade oljk. V arabskem pristanišču Jafa pride 21. aprila do spopadov, ki so zahtevali nekaj sto mrtvih Arabcev, 87 Židov in nekaj Britancev. Zaradi te stavke so zaprli luko v Jafi in odprli novo v Tel-Avivu.

Britanske oblasti v Palestini niso imele dovolj sil, da bi zagotovile varnost, zato so dovolile vzpostavitev 1240 pomožnih židovskih policajev, imenovane Notrim.³³

Višek napadov je bil v juliju in avgustu, in do 12. oktobra, ko je bilo konec stavke, je bilo mrtvih (80 Židov, 140 Arabcev in 34 Britancev, ne upoštevajoč žrtev iz Jafe. (Baletić 1982; Jelinčič Boeta 2009)

³³ Pod vodstvom britanskega protestantskega častnika Wingatea, proti kocu so šteje 20.000 mož. (Jelinčič 2009, 322)

Ko so Arabci in Židi zavrnili predlog Peelove³⁴ komisije o razdelitvi, je prišlo leta 1937 do novih spopadov v Palestini. 26. septembra 1937 Arabci umorijo Lewis Yelland Andrewsa, britanskega guvernerja Galileje. Zaradi uboja je britanska oblast prepovedala vse palestinsko – arabske politične in družbene organizacije in zaprla člane Visokega arabskega sveta. Britanske sile so v spopadih s Palestinci uporabljale tudi tanke in letala, pri čemer je bilo ubitih 3 000 Palestincev in 300 Židov. (Sinadinovski 1988, 45)

Leta 1938 je v spopadih umrlo 63 Britancev, 292 Židov in 1 600 Arabcev. (Baletić 1982, 266)

5.1.2 Spopadi po drugi svetovni vojni

Ben Gurion je 1. oktobra 1945 ukazal Hagani, da naj začne oborožen boj proti Veliki Britaniji. Ben Gurion razglasi pasivni odpor, prepove plačevanje davkov in sodelovanje z britansko policijo, kateri tudi prepove vstop v kibuče. Premirje med Hagano in Veliko Britanijo, ki traja med 2. svetovno vojno se je tako končalo. Hagana je ustanovila poseben odbor, imenovan Institut X, za usklajevanje akcij z organizacijo Irgun in Stern. Prva akcija instituta X je bila sabotažnega značaja. Šifra operacije je bila Orde Wingate-Night. V noči iz 31.10 na 1.11. 1945 so prvič udarile skupaj vse tri organizacije. V Haifi je eksplodiral patroljni čoln, skupina Stern je zažgala rafinarijo nafte, Irgun je razstrelil železniške naprave v Lodu, rušili so se mostovi in v operaciji »noč železnic« je bilo pretrgano železniško omrežje od Gaze na jugu do sirske meje na severu. Napadi na železnice, rafinerije so se vrstili dan za dnem. (Piekalkiewicz 143)

Leta 1946 Ben Gurion izda povelje za oster odpor proti Britancem in Arabcem. Krutost spopadov je spominjala na srednjeveške čase. (Thomas 2002, 31)

Na gori Karmel, za samostanom Stella Maria je britanska mornarica imela radarsko postajo, s katero je odkrivala prihajajoče ilegalne ladje s priseljenci. Organizacija Palmah je želela to postajo porušiti, pri tem pa ne poškodovati katerega od stražarjev. Prvi poizkus je bil neuspešen, saj je neki angleški časniki odkril razstrelivo in izvlekel detonator. V drugem dne 20. januarja 1946 ob 3.30 pa jim je uspelo razstreliti postajo. (Piekalkiewicz 1981, 140)

³⁴ Britanska vlada je v Palestino poslala Kraljevo komisijo pod vodstvom lorda Peela, ki predlaga, da se dežela razdeli na židovsko in arabsko državo ter na britansko enklavo. (Jelinčič Boeta 2009, 321)

Od 17. na 18. junija 1946 v »noči mostov«, napadejo enote Palmaha enajst pomembnih mostov na vzhodnem obmejnem področju. Deset mostov so porušili ali huje poškodovali. (Piekalkiewicz 1981, 143)

Angleži so napovedali povračilne ukrepe in 29. junija 1946 sprožili operacijo Agata. Preiskali so domove vseh znanih sionističnih voditeljev in jih aretirali. Aretaciji se je izognil Ben Gurion, ki je bil v tem času v Parizu, kjer je predsedoval sestanku organizacije Mosad. Operacije Agata, ki jo Židi imenujejo Črni sabat se je končala 1. julija 1946. Aretiranih je bilo 2.718 oseb. Odkritih ogromno dokumentov in načrtov Židovske agencije, zapiski instituta X. Dokumente so Britanci shranili v hotelu King David v Jeruzalemu, kjer je bil tudi sedež kriminalnega oddelka palestinske policije. (Piekalkiewicz 1981, 145–147)

O operaciji Agata je 3. julija 1946 časopis Slovenski poročevalec zapisal, da so se vršile preiskave in aretacije po vsej Palestini, da je bila uvedena policijska ura in da je 75 % židovskega prebivalstva v Palestini v hišnem priporu. (Slovenski poročevalec 1946, 4)

Irgun je načrtoval napad na hotel King David, kjer so Britanci hranili zaplenjeno dokumentacijo. Hotel je bil sicer dobro zastražen, a je imel šibko točko, kavarno Regence, ki se je nahajala v hotelu. Menachem Begin, vodja Irguna je predlagal: »*Če aktov v hotelu ne moremo uničiti, bomo uničili hotel z akti vred.*«. Namero uresničijo. Pripadniki Irguna 22. julija 1946, preoblečeni v Arabce, so v kavarno Regence prinesli posode z mlekomo, v katerih je bilo 250 kg razstreliva. Židi so po telefonu opozorili Angleže na nevarnost, vendar ti niso ukrepali. Ob 12.37 eksplozija poruši hotel. Pod ruševinami je bilo pokopanih 200 ljudi, 91 jih je umrlo. Med njimi je bilo samo osem britanskih oficirjev. Akti, zaseženi Židovski agenciji, so ostali nepoškodovani, shranjeni so bili v jeklenih ognjevarnih omarah. To dejanje je razcepilo kratkotrajno enotnost židovskih podtalnih organizacij. Resnično odgovorni niso imeli poguma da bi priznali krivdo. Ben Gurion je v Parizu izjavil: »Irgun je sovražnik judovskega ljudstva.« (Piekalkiewicz 1981, 151)

Po vsej Palestini vključno z mesti Jeruzalem, Tel Aviv, Haifa, Tibernij, Haderu se vršijo napadi na britanske vojaške in policijske enote. Število žrtev med vojaki in policisti se je povečevalo. Britanski vojaki morajo nositi orožje in po ulicah mesta hoditi v parih. Angleži hočejo s silo zadušiti upor in nered v Palestini. Britanske vojaške oblasti se pripravljajo na največjo ofenzivo v Palestini z namenom, da dokončno uničijo odkrit upor proti zakonu in redu. Sodelovali bodo vsi rodovi britanske vojske s 100 000 vojaki. (Slovenski poročevalec 1947, 1)

Sionistični gverilci so 4. maja 1947 razstrelili zapor v Akri. Osvobodili so 251 zapornikov. Napad so načrtovali in izvedli komandosi skupine Irgun, ki so v dveh ulicah postavili in sprožili nekaj eksploziva, da so pritegnili britansko pozornost, medtem pa je 100 gverilcev, mnogi med njimi so nosili ukradene britanske uniforme, napadlo zapor. Ubitih je bilo 14 napadalcev in ranjenih nekaj angleških vojakov. Večina zapornikov, ki so bili predhodno obveščeni o napadu, se je odpeljala stran s tovornjaki, ki so bili ukradeni Britancem. (20th Century day, 656)

Zaradi vse večjega terorja sionistov je arabski strah naraščal. Arabska liga je od 5. do 7. oktobra 1947 zasedala v Lizboni, kjer je bilo sklenjeno, da koncentrirajo čete na palestinski meji. (Al Joundi 1972, 102)

Ko je bilo glasovanje o predlogu UNSCOP (29. 11. 1947) končano, so pričeli Arabci napadati židovska naselja, v 12 dneh je bilo ubitih 80 Židov. (Baletić 1982, 334). Visoki arabski komite je v znak protesta razglasil tridnevno nacionalno stavko ter obvestil generalnega sekretarja OZN, da odločno zavrača sklep OZN, da je sklep ilegalen, ker ne upošteva principa samoopredelitve narodov. Demonstracije proti Britancem so bile v vsem Arabsem svetu, največje v Egiptu in Iraku. V mestih Nazaret, Safad, Janin, Jeruzalem in drugod so kmalu začeli ustanavljati neregularne enote arabske osvobodilne armade pod poveljstvom Fawzi al-Kaukdži. (Šobajić 1982, 246) 3. decembra 1947 je židovsko nacionalni svet izjavil, da bodo uporabili vsa sredstva za svojo zaščito. Prvi meseci leta 1948 so bili zaradi medsebojnega obračunavanja vsakodnevno krvavi. Arabske države so poizkušale mobilizirati svoje diplomatske in vojaške sile za pomoč Palestincem. Nosilec je bil Arabska liga. Prepiri med Arabci so otežili enotno delovanje.

Na začetku decembra Hagana napade kraj Kissas, ki leži v severni Palestini, ubijejo 10 prebivalcev, 5 je bilo ranjenih. Napad je bil povračilo na arabski umor Žida v Safedu.

2. decembra 1947 arabske množice v Jeruzalemu zažgejo vso trgovsko četrt. Dva tedna po sklepu OZN arabska liga sklene, da bo poslala vojake kot prostovoljce v Palestino. Po napadu na Kissas so arabski prostovoljci začeli prodirati v Palestino. 9. januarja je bilo v Tubasu v arabski coni nastanjenih 300 prostovoljcev, 700 v Samariji in še tretji, 950 mož močan odred, je prispel v Palestino. Premiki teh čet niso predstavljali nobene agresije in njihov namen je bil izključno samo zaščiti prebivalstvo. (Al Joundi 1972, 109, Piekalkiewicz 1981, 159)

Spopadi pa se nisi odvijali samo v Palestini. Dne 1. decembra 1947 so arabske množice napadle židovske hiše in sinagoge v Bejrutu. 9. decembra je v napadu na židovsko četrt v Adenu v Jemnu umrlo 82 Židov in 34 Arabcev. (Jelinčič Boeta 2009, 333)

Konec leta 1947 in prvih mesecih 1948 so se vrstili atentati in povračilni udarci, žrtve so bile pogosto tudi Britanci, ki so jih napadali predvsem Židi. 22. februarja so na ulici Ben Jehuda v Jeruzalemu eksplodirali trije britanski vojaški tovornjaki: bilo je 200 mrtvih in ranjenih. Teroristična skupina Stern je iztirila transportni vlak, pri tem je bilo ubitih še 29 vojakov.

Januarja 1948 je vdrla v Palestino Arabska osvobodilna armada, ki je bila sestavljena iz prostovoljcev. Poveljeval ji je Libanonec Favzij el Kaukdži. V starem mestnem delu Jeruzalemu je bilo okoli 100.000 Židov, ki so bili z vseh strani obdani z Arabci. Formacija je napadala židovske preskrbovalne konvoje med Tel Avivom in Jeruzalemom (Čuček in drugi 1981, 346). Marca 1948 so sile palestinskih Arabcev pod kontrolo generala, velikega muftija v Jeruzalemu, ustavile konvoje, ki so prihajali v mesto in pobile ter uničile vse, ki so jim prišli v roko. Mandatne sile Velike Britanije so ostale pasivne. Dne 22. marca 1948 so Židi v zrak vrgli Arabski štab v Haifi ter ubili 17 in ranili 150 ljudi. Arabci odgovorijo z bombnim napadom na poslovno četrt Židov, 4 bombe padejo tudi na britansko policijsko postajo in enega umorijo, enega pa ranijo.

Ben Gurion je ukazal ofenzivo (31. 3. do 20. 4. 1948) proti arabskim položajem v Jeruzalemu. V operaciji Nachshon med 3. in 15. aprilom 1948 so si Židi v centralni Palestini odprli pot v Jeruzalem, kar je dovoljevalo oskrbo mesta s hrano in vojnim materialom do židovskega dela mesta, kjer je živelo 100 000 ljudi. V teh bojih je bil ubit Abdul Kader al Husaini, vodja odredov Svete vojske. Sionistične skupine so hotele zavzeti vse svete kraje, kar pa jim ni uspelo zaradi krčevitega arabskega odpora. (Brown 1985; 20th Century day).

15. februarja 1948 so odredi Haganah napadli vas Sasa in razstrelili 20 hiš. Drugi oddelki so napadli še ostale vasi, jih porušili, izropali in pobili ljudi, ne da bi pri tem utrpeli kakršnekoli izgube. Vojaške mandatne oblasti so za obdobje od 30. novembra 1947 do 1. februarja 1948 potrdile sledeče izgube: Mrtvih 447 Arabcev, 381 Židov in 47 Britancev, Ranjenih pa 1 035 Arabcev, 725 Židov in 135 Britancev. (Al Joundi 1972, 109)

Zaradi vse večjega nasilja je VS sklenil, da posameznikom in tudi skupinam prepove z orožjem prestopati meje Palestine. Arabci so v ta sklep privolili pod pogojem, da takoj

ustavijo priseljevanje. Število oboroženih Arabcev je aprila leta 1948 doseglo 4 000 mož. (Al Joundi 1972, 111)

Sionisti so zato poizkušali zastrašiti arabsko prebivalstvo in na ta način zlomiti njegov odpor. Pride do operacije v vasi Der Jasin, ki je ležala v mednarodni coni, tik ob demarkacijski črti. V noči od 9. na 10. april so pripadniki organizacije Irgun napadli vas in pobili vseh 254 arabskih prebivalcev, večinoma žensk in otrok. Potem so trupla pobitih fotografirali in posnetke opremili z napisom: »To čaka tudi vas, če ne boste izginili sami!« in jih razdelili po arabskih vaseh. Arabski voditelji so upali, da bo dogodek Arabce spodbudil k boju, zgodilo pa se je ravno nasprotno. V beg je šlo 635.000 Arabcev, večino zapuščene zemlje so zasedli Židi. (Al Joundi 197; Stoletje svetovnih vojn 346)

Štiri dni pred napadom na Der Jasin so židovski voditelji podpisale ženevski dogovor. Dva dni pred pokolom je sionistična generalna skupščina v Tel Avivu objavila komunike, ki je pozival k sodelovanju s palestinskimi Arabci pa tudi s tistimi iz drugih dežel: Haganah si je tako umila roke in se za neprijetni dogodek ni menila, prav tako kot je to storila pri napadu na hotel King David.

Arabska liga je 23. aprila sklenila, da bodo njene oborožene sile stopile v boj, ni pa še natančno določila roka za njihovo intervencijo. (Al Joundi 1972, 114)

27. 4. 1948 Reuter poroča, da je bil v Amanu v Transjordaniji podpisan sporazum o vojaški intervenciji arabskih držav v Palestini. »Uradno poročajo, da je Transjordanija včeraj (26.4.) ob 18.00 napovedala Palestini vojno. Enote arabske legije so prekoračile mejo in zavzele mesto Jeriho. Poveljuje ji znani agent Favzi Kaukdzi, eden izmed organizatorjev krvavih nemirov leta 1936.«. (Slovenski poročevalec 1948c)

Židovske enote so v tednih pred napovedanim britanskim umikom izkoristile svoje prednosti in prodrle na pomembnih točkah, ter zavzele večje število arabskih mest. Dne 22. aprila 1948 je Haganah razen pristanišča zasedela Haifo, 25. aprila je Irgun napadej Jafo, ki pade 13. maja, prav tako kot arabsko mesto Bissan, pade tudi Samah. 28. aprila so napadli Safed, ki je padel po desetih dnevih in Tiberias, ki je bil zavzet 18. aprila. Obe mesti sta bili naseljeni tako z židovskim kot arabskim prebivalstvom. Med 14. in 17. majem je bila v naskoku zavzeta Akra. Židi so povezali med seboj tiste dele ozemlja, ki so jim bili dodeljeni, in ga razširili. Poleg tega so se zavestno pripravljali na arabski napad, čeprav mnogi niso verjeli, da si bodo Arabci upali z orožjem v roki nastopiti zoper odločitve OZN. Arabske sile

so bile osuple nad porazom, njihovo vodstvo med umikanjem zmedeno in neorganizirano. (Bregman 2002; Stoletje svetovnih vojn)

Med novembrom 1947 in majem 1948 je umrlo več kot 4 000 vojakov in 2 000 civilistov, kar je bil 1 % židovskega prebivalstva v Palestini. (Baletić 1982, 338) Židovska skupnost je iz 14. na 15. maja 1948 razglasila državo Izrael. ZDA so jo priznale še istega dne. V soglasju z odločbo o razdelitvi so enote Egipta, Transjordanije, Libanona, Iraka in Sirije 15. maja vdrle v arabsko cono in začele »sveto vojno« proti Izraelu. Predsednik sirske republike je ob tej priložnosti spregovoril narodu: *»Naša vojska je vkorakala v Palestino, da zaščiti pravice svojih rojakov, zavaruje njihova življenja ter vzpostavi red in varnost na tem svetem koščku naše zemlje.«*. (Al Joundi 1972, 115)

Arabci so vojno izgubili s tem pa še večji del ozemlja, ki bi jim pripadal s sklepom OZN.

6 Sklep

Zastavljene so štiri hipoteze, ki jih bom v nadaljevanju; potrdil, delno potrdil ali zavrgel.

1. Za naseljevanje Židov na palestinsko ozemlje je soodgovoren antisemitizem v državah Evrope.

Antisemitizem je bil bolj ali manj prisoten po celotni Evropi. Medtem ko so Žide v Zahodni Evropi napadali predvsem verbalno, pa je bilo na vzhodu, predvsem v carski Rusiji, drugače. Tam so se nad Židi izvajali pogromi, zaradi katerih so se ti odločili za odhod v Palestino, njeno naseljevanje je potekalo v valovih, alijah. Čas in kraj sta bila pomembna dejavnika. Prvi Židi so prihajali v Palestino kot romarji in tam ostajali s podkupovanjem turških uradnikov, saj jim je turški zakon prepovedoval naseljevanje. V drugi aliji so bili to večinoma mladi, prežeti s sionistično idejo. V tretjem in četrtem valu so bili to večinoma priseljenci iz Poljske in nove sovjetske države. Šele v peti aliji, v času nacizma in fašizma, prispejo v Palestino tudi Židi iz Nemčije ter Avstrije. Velika Britanija je poizkušala ustaviti preseljevanje, vendar ji to ni uspelo. Holokavst je vplival na mnenje evropske in svetovne javnosti, ki je po vojni simpatizirala z Židi. Nahum Goldman, dolgoletni predsednik Svetovne sionistične organizacije, je leta 1977 v svoji knjigi *Židovski absurd* napisal: »*Če bi ne bilo Auschwitz, tudi Izraela ne bi bilo.*«. Razeseljeni Židi po 2. svetovni vojni niso imeli veliko izbire – da ostanejo v taboriščih ali gredo v Palestino. Med vsemi Židi, neučakanimi, da odidejo iz nacistične Nemčije, se jih je le 10 % odločilo za Palestino, kljub spodbudam iz obeh strani, ki so pripeljale do pakta med nacisti in sionisti.

Antisemitizem je res soodgovoren za poselitev Palestine; na začetku predvsem Židov iz Vzhodne Evrope, ki so bili pionirji poseljevanja.

Hipotezo torej lahko potrdimo.

2. Svetovne velesile prikrito podpirajo sionizem, ker s tem uveljavljajo svoje interese.

V 1. svetovni vojni se je Velika Britanija obrnila na Žide, računajoč na njihovo pomoč pri vstopu ZDA v vojno. Z Balfourjevo deklaracijo jim je obljubila pomoč pri ustanavljanju nacionalne domovine v Palestini. Zaradi upora Arabcev so Britanci zmanjšali kvote naseljevanja, vendar pa jih niso zmeraj docela upoštevali. V Beli knjigi (1930) so ponovno

omejili kvote doseljevanja, vendar pa je britanski premier Ramsay MacDonald v pismu sionističnemu voditelju Chaimu Weizmannu sporočil, da mandatne oblasti ne bodo delale sprememb glede preseljevanja.

Gradbena dejavnost Hagane (graditev novih naselji) je bila na višku prav v obdobju med leti 1939 in 1948, ko naj bi bila nesoglasji med Židovsko agencijo in britansko vlado največja. To je dokaz, da angleška prosionistična politika v Palestini ni bila nikoli sporna. Tako tudi ni utemeljena trditev izraelskih avtorjev, da je v tem obdobju med ŽA in Veliko Britanijo vladala velika napetost, še manj pa je točna trditev, da je Velika Britanija vodila proarabsko politiko. Predsednik ZDA H. Truman je, računajoč na glasove ameriških Židov, avgusta 1945 od Britancev zahteval, da se odrečejo politiki tretje Bele knjige in dovolijo naselitev 100 000 Židov v Palestino. Zahodne države Evrope, kot tudi ZDA in Kanada, so se posredno krive počutile za povzročitev množičnih smrti Židov v nacističnih taboriščih med 2. svetovno vojno, saj so židovskim beguncem močno priprla vrata. Velika Britanija je svoj mandat prenesla na OZN, ki je tako postala politično telo, ki je odločala v Palestini.

Da bi nekoliko popravili krivico, je OZN z močnim lobiranjem sionistov oblikovala sklep o delitvi Palestine. Z načrtom OZN za delitev Palestine je mednarodna skupnost želela rešiti globalno židovsko vprašanje in ne le vprašanje v Palestini tedaj živečih Židov.

Dovoljenje Stalina, da se na Poljskem in Čehoslovaškem zbira orožje in uri židovske vojake, je močno vplivalo na to, da so si Židi upali spopasti s palestinskimi Arabci in načrtovati ustanovitev lastne države.

Hipotezo lahko le delno potrdim, saj sta velesili ZDA in ZSSR s tem, ko sta podprli sklep OZN o delitvi Palestine, odkrito podpirali sionizem.

3. Z ustanavljanjem družbenopolitičnih in vojaških organizacij na ozemlju Palestine, in v diaspori, so sionisti ustvarjali pogoje za ustanovitev države Izrael.

Močna židovska diaspora v ZDA je bila izredno aktivna med 2. svetovno vojno. V New Yorku je Svetovna sionistična organizacija leta 1942 sprejela Baltimorsko deklaracijo, v kateri je jasno izrazila nezadovoljstvo z britansko mandatno oblastjo in potrebo po izključno židovski državi.

Celotno poglavje obravnava organiziranje samoobrambe. Židi so kmalu po ustanovitvi prvih naselji začeli z organizacijo enote za zaščito, da so se zavarovali pred naraščajočim nezadovoljstvom Arabcev, kot tudi britansko mandatno oblastjo, ki jih je ovirala pri

priseljavanju. Iz teh enot so nastale vojaške organizacije, ki so ob ustanovitvi države Izrael tvorile jedro njenih oboroženih sil. V času, Židje poskrbeli za dobro organizacijo in oborožitev, so se neorganizirani Arabci zadovoljili z zastarelim orožjem, ki so jim ga zapuščali odhajajoči Britanci.

Hipotezo lahko potrdim, saj je Sionistična organizacija že na kongresu v Baslu leta 1897 sprejela odločitev za nastanek židovske države, katera pa ne bi mogla nastati brez pomoči polvojaške organizacije Hagana.

4. Z uveljavljanjem svojih pravic so sionisti grobo kršili pravice avtohtonih prebivalcev.

Da bi Židi dobili svojo državo, so naredili vse. Prepovedali so zaposlovati Arabce na svojih posestvih in tudi prodajo posesti.. Z nacisti so se dogovorili o prevozu nemških Židov iz nemških pristanišč v Palestino.

S terorjem so v beg pognali več kot pol milijona Arabcev, izpraznjene vasi in mesta so zasedli. Deir Yassin ni bila edina vas, nad katero so se znesli Židi. Pred kratkim odkriti dnevniki, ki jih je pisal Truman, razkrivajo jezno nerganje nad Židi, kar bi moralo za vedno uničiti njegov sloves semitofila: »Judi se mi zdijo zelo sebični. Briga jih, koliko Estoncev, Latvijcev, Fincev, Poljakov, Jugoslovanov ali Grkov je umorjenih ali zlorabljenih kot RO (razseljene osebe), da se le njih obravnava kot nekaj posebnega. Vendar, ko imajo moč, fizično, finančno ali politično, se ne Hitler ne Stalin ne moreta primerjati z njim glede zlorab ali krutosti do največjih revežev.«. (Figes 2011, 145)

Hipotezo lahko potrdim, saj so Židi s terorjem, ki se je stopnjeval, kršili pravice Palestinecev.

7 Literatura

1. Al Joundi, Sami. 1972. *Židje in Arabci*. Ljubljana: Zavod Borec.
2. Armstrong, Karen. Browne, Julian. Demšar, Simon. Lorena, Dobrila. Jasna, Kešpret. Darja, Kaltnekar. Niki, Neubauer in Ian, Atkinson. 2006. *Velika družinska enciklopedija zgodovine*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Babić, Manojlo. 1988. *Izraelsko-arapski ratovi*. Zagreb: Alfa.
4. Baletić, Milovan. 1982. *Povratak Židova u zemlju Izraelovu*. Ljubljana: ČGP Delo.
5. Beatty, Ilene. 1957. *Arab and Jew in the Land of Canaan*. Washington: Henry Regnery.
6. Bezljaj. 1976. *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik.
7. Biblija. Sveto pismo na Internetu. Dostopno prek: <http://www.biblija.net/> (25. julij 2016).
8. Bregman, Ahron. 2002. *Israel's Wars: A History since 1947 (Warfare and History)*. London and New York : Routledge.
9. Bregman, Ahron. 2003. *A History of Israel*. New York: Palgrave Macmillan.
10. Brown, Ashley. 1985. *Modern Warfare from 1939 to the Present Day*. London: Orbis Publishing.
11. Čuček, Janez. Zoran, Jerin. Miloš, Mikeln. Andrej, Novak in Božidar, Pahor. 1981. *Stoletje svetovnih vojn*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
12. Enciclopedia Britannica. 2016. *Irgun Zvai Leumi*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/Irgun-Zvai-Leumi> (12. maj 2016).
13. Ferfila, Bogomir. 1993. *Sionizem in Izrael*. Radovljica: Didakta.
14. Freedman, Benjamin. 2016. *Facts are Facts*. Dostopno prek: <http://benwilliamslibrary.com/pdfs/Facts%20Are%20Facts.pdf> (3. maj 2016).
15. Haberman, Clyde. 1994. *Shamir Memoirs Say He Ordered Killing in 1943*. Vir: The New York Times. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1994/01/15/world/shamir-memoirs-say-he-ordered-killing-in-1943.html> (19. avgust 2016).
16. Hadawi, Sami. 1998. *Bitter Harvest: A Modern History of Palestine*. Vir: Kindle edition.
17. Jelinčič Boeta, Klemen. 2009. *Kratka zgodovina Judov*. Celovec: Mohorjeva družba.

18. Jewishvirtuallibrary. 2016a. *First Zionist Congress & Basel Program*. Vir: Dostopno prek: https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Zionism/First_Cong_&_Basel_Program.html (9. junij 2016).
19. Jewishvirtuallibrary. 2016b. *HaShomer*. Dostopno prek: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Ha-Shomer.html> (26. julij 2016).
20. Jewishvirtuallibrary. 2016c. *Palmach*. Dostopno prek: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Palmach.html> (13. maj 2016).
21. Khalidi, Rashid. *Blaming The Victims*. Dostopno prek: <http://www.ifamericansknew.org/history/origin.html> (9. junij 2016).
22. Kladnik, Drago. Drago, Perko. 2013. *Slovar slovenskih eksonimov*. Ljubljana: Amebis, d. o. o., Kamnik in Založba ZRC.
23. Knee, Stuart E.. 1977. *The King-Crane Commission of 1919: The Articulation of Political Anti-Zionism*. Dostopno prek: http://americanjewisharchives.org/publications/journal/PDF/1977_29_01_00_knee.pdf (8. junij 2016).
24. Kochav, Sarah. 2000. *Izrael Sijaj Svete dežele*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
25. Koestler, Arthur. 2016. *The Thirteenth Tribe*. Dostopno prek: <http://www.fantompowa.info/koestlerindex.htm> (2. maj 2016).
26. Lopušina, Marko. 1999. *Tajne službe sveta*. Beograd: Agencija TEA BOOKS.
27. Meir, Golda. 1987. *Moj Izrael*. Zagreb: Naprijed.
28. Mendes-Flohr, Paul R. *The Origin of the Palestine-Israel Conflict*. Dostopno prek: <http://www.ifamericansknew.org/history/origin.html> (30. maj 2016).
29. Novak, Andrej. 1969. *Komu Palestina*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
30. Oxfordova enciklopedija zgodovine, Različni avtorji. 1993. *Od 19. stoletja do danes*. Ljubljana: DZS.
31. Piekalkiewicz, Janusz. 1981. *Dolga roka Izraela*. Ljubljana: Založba Borec.
32. Prelec Dakič, Drago. 2002. Večni nasprotniki: Izraelsko-palestinska usoda. *Revija Obramba*. junij: 54–57.
33. Quigley, John. 1990. *Palestine and Israel: A Challenge to Justice*. Durham: Duke University Press.
34. Said, Edward. 1992. *The Question of Palestine*. New York: Vintage Books.
35. Shlaim, Avi. 1987. *Britain and the Arab-Israeli War of 1948*. Dostopno prek: http://www.jstor.org/stable/2536720?seq=1#page_scan_tab_contents (9. junij 2016).

36. Sinadinovski, Branislav. 1988. *Palestinsko nacionalno pitanje i bliskoistočna kriza*. Skopje: NIO "Studentski izbor".
37. *Slovenski poročevalec 1946*. Policijska ura v Palestini, 4 (3. julij).
38. *Slovenski poročevalec 1947*. Napadi na britanske oborožene sile po vsej Palestini, 1 (7. januar).
39. *Slovenski poročevalec 1948a*. Spor zaradi Palestine, 2 (10. marec).
40. *Slovenski poročevalec 1948b*. Razdelitev Palestine, 2 (2. april).
41. *Slovenski poročevalec 1948c*. Angloameriški imperialisti zanetili vojno med Židi in Arabci, 2 (29. april).
42. Soban, Branko. 1993. Korak za pet vojn nazaj. *Delo – Sobotna priloga*. 30 (18. september).
43. Šobajić, Vojimir. 1982. *Judje in Izrael*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
44. Thomas, Gordon. 2002. *Skrivnostna zgodba Mosada*. Tržič: Učila International.
45. Trenc, Frelj Irena. 1998. *Kronika 20. stoletja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
46. Wikipedia. 2016a. *Avraham Stern*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Avraham_Stern (10. julij 2016).
47. Wikipedia. 2016b. *Avraham Tehomi*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Avraham_Tehomi (10. julij 2016).
48. Wikipedia. 2016c. *Ernest Bevin*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Ernest_Bevin (10. julij 2016).
49. Wikipedia. 2016č. *Golda Meir*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Golda_Meir (10. maj 2016).
50. Wikipedia. 2016d. *Irgun*. Dostopno prek: <https://en.wikipedia.org/wiki/Irgun> (12. maj 2016).
51. Wikipedia. 2016e. *Jewish Agency for Israel*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Jewish_Agency_for_Israel (25. julij 2016).
52. Wikipedia. 2016f. *Judje*. Dostopno prek: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Judje> (3. maj 2016).
53. Wikipedia. 2016g. *Notrim*. Dostopno prek: <https://en.wikipedia.org/wiki/Notrim> (12. junij 2016).
54. Zionism-Israel. 2016a. *Biography of Chaim Weizmann*. Dostopno prek: http://www.zionism-israel.com/bio/Chaim_Weizmann_biography.htm (10. julij 2016).

55. Zionism-Israel. 2016b. *Biography of David Ben Gurion*. Dostopno prek: http://www.zionism-israel.com/bio/biography_david_bengurion.htm (10. julij 2016).
56. Zionism-Israel. 2016c. *Theodor Herzl*. Dostopno prek: http://www.zionism-israel.com/bio/biography_herzl.htm (10. julij 2016).

Priloga A: Razlaga nekaterih izrazov

1. **Alija** – pojem, s katerim označujemo imigracijo Židov v Palestino.
2. **Aškenazi** – so židovska etnična skupina, katere predniki iz časa zgodnjega srednjega veka izvirajo z območja severne, zahodne in vzhodne Evrope.
3. **Balfourjeva deklaracija** – je bila podpisana med 1. svetovno vojno v Veliki Britaniji in je soglašala z ustanovitvijo židovske domovine. V tem času je v deželi organizirano delovalo več sionističnih skupnosti, ki so temeljile na prostovoljcih. Nasprotovanje Arabcev židovskim imigrantom je vodilo do nasilnih izgrediv med 4. in 7. majem 1920, ko so muslimani napadli več židovskih naselbin. Ubitih je bilo 5 Židov, ranjenih 218, okoli 300 pa se jih je moralo preseliti. Pasivna reakcija in ukrepi britanskih oblasti so vodili do organizacije lastnih židovskih obrambnih sil. Incident je pomenil spodkopavanje zaupanja med Židi, Arabci in Britanci.
4. **Bar Giora** – židovska samoobrambna organizacija, ustanovljena 28. 9. 1907 (ime ja dobila po Simonu Bar Giora, enemu od voditeljev židovskega upora proti Rimljanom). Cilj organizacije je bila obramba zemlje pred arabskimi napadalci. Člani so morali imeti znanje in vsaj eno leto izkušenj na področju kmetijstva ter dati prisego, da bodo služili tajno, predano, disciplinirano, zvesto in nesebično. Bar Giora je del Hashomer postala leta 1909. (Bar Giora je hrib v Izraelu.)
5. **BDS** – (bojkot, dezinvesticije, sankcije) globalno civilnodružbeno gibanje, ki se zavzema za bojkot, dezinvesticije in sankcije proti Izraelu, dokler ta ne bo začel spoštovati mednarodnega prava ter pravic Palestinecev. Gibanje je leta 2005 ustanovila Palestinska civilna družba, od leta 2007 pa ga koordinira Palestinski narodni odbor (BNC). BDS Slovenija deluje od leta 2012, v luči vedno tesnejšega povezovanja Slovenije z izraelsko državo in v solidarnosti s palestinskim prebivalstvom.
6. **Bela knjiga** – **Prva Bela knjiga** je bila reinterpretacija Balfourjeve deklaracije iz leta 1922. Z njo so Britanci obljubljali vzpostavitev židovskega nacionalnega doma, ki se ne nanaša na celotno Palestino, ampak bi Židi našli le svoj nacionalni dom znotraj Palestine in živeli v sožitju in medsebojnem spoštovanju z Arabci. **Druga Bela knjiga** (Passfieldova) iz leta 1930 je pomenila še hujši udarec za sioniste; odločno so ji nasprotovali, saj so Britanci v njej poudarjali pomen zagotavljanja pravic Arabcev v Palestini. **Tretja Bela knjiga** iz leta 1939 je bila še bolj popustljiva do Arabcev, saj je

Palestina v zaledju Sueškega prekopa imela velik strateški pomen. Sionisti so začeli iskati nove, učinkovitejše ukrepe. Povečali so organizirano ilegalno imigracijo in sprožili prve sabotaže proti mandatnim četam.

7. **Diaspora** – narodnostna ali verska skupnost, ki raztresena živi na ozemlju druge narodnosti ali vere.
8. **Hagana** – Sionistična ilegalna vojska, na teritoriju pod britanskim mandatom Palestine. (Lopušina 1999)
9. **Hamis** – je v arabščini kratica za Islamsko gibanje upora (Harakat al-Muqawamah al-Islamiyyah), v Izraelu legalno registrirano leta 1978. Sprva je organizacija sledila modelu organizacije Muslimanska bratovščina.
10. **Hašomer** – (Ha-Shomer – ceh čuvajev) organizacija je bila ustanovljena leta 1909, in sicer za samoobrambo udeležencev drugega vala priseljevanja v deželo Izrael (Eretz - Izrael). Ustanovitelji organizacije so doživeli pogrome v Rusiji in ugotovili, da bi v deželi izraelskih Židov morali biti v obrambi bolj učinkovit. Skupina je bila organizirana v naselju Sejera v Spodnji Galileji, v drugih židovskih naselij je svoje storitve ponudila v zameno za letno pristojbino. Osrednji liki so Izhak Ben-Zvi, Izrael Giladi, Alexander Zeid in Izrael Shohat. Ko je židovski Nacionalni sklad kupil zemljišča v dolini Jizreel, je bilo odločeno, da zaposlijo člane Ha-Shomer za zaščito ozemlja pred morebitnim ukrepanjem sosednjih Arabci. Člani Ha-Shomer so sami sebe videli kot jedro prihodnje židovske vojske, vendar organizacija nikoli ni imela več kot sto članov. V času, ko je bila organizacija ekonomsko prešibka, je bilo odločeno, da se njihovi člani krajevno ustalijo. Tako so se nove skupine organizirale v naseljih Tel Adashim (1913), nato Kfar Giladi (1916) in dve leti kasneje v Tel Hai. Organizacija je bila uradno razpuščena po vzpostavitvi Hagane (1920). (Jewishvirtuallibrary 2016b)
11. **Histadrut** – Splošna organiziranje delavcev v deželi Izrael, organizacija sindikatov Izraela. Decembra 1920 jo je ustanovil Ben Gurion. V času britanskega mandata za Palestino je postala ena najmočnejših institucij Izraela.
12. **IDF – Israel Defence Forces** – Izraelske obrambne sile.
13. **Irgun Zvai Leumi** – Narodna vojaška organizacija, znana tudi z imenom Etzel (akronom za kratico IZL v hebrejščini), je židovsko desno krilo podtalnega gibanja v Palestini, ustanovljeno 1931.

14. **Kalifat** – je oblika islamske vladavine, ki združuje vse muslimane na planetu. Vodi jo kalif, ki je politični in verski naslednik Mohameda, njegov naziv je emir al-Muminin oziroma poveljnik vernikov.
15. **Keren Hayesod** – Glavni finančni organ, ki temelji na sionistični konferenci iz Londona (1920). Ustanovila ga je svetovna sionistična organizacija, z namenom da financira sionističnega gibanja v Palestini (Šobaić 1982, 460).
16. **Kibuc** – planirana skupnost v Izraelu, ki ima visoko stopnjo socialne interakcije. Izvira iz časov, ko samostojno kmetovanje ni bilo mogoče oziroma je bilo prenevarno. Poleg gospodarske, naseljske in družbene vloge so imeli pomembno vlogo kot vojaška oporišča, z dobro razvito samoobrambo. Danes še vedno obstaja okoli 250 takšnih naselij.
17. **Lehi** – borci za svobodo Izraela.
18. **Mosad** – Izraelska obveščevalna služba, s polnim imenom Inštitut za obveščevalne in specialne naloge (hebrejsko: **Ha-Mossad le-Modiin ule-Tafkidim Meyuhadim**). Ustanovljena je bila leta 1949. Njen glavni namen je bil povečanje sodelovanja med že obstoječimi varnostno-obveščevalnimi službami, ki so delovale v sklopu različnih ministrstev. Predsednik vlade Izraela Ben Gurion se je 1951 leta odločil, da bo služba delovala izključno v tujini. Predsednik vlade Izraela deluje kot nadzorni organ, ki posega v delovanje v primeru nesoglasij med službami ter izdaja navodila in dovoljenja za nevarne in tvegane operacije in likvidacije sovražnikov. V nasprotju z ostalimi svetovnimi obveščevalnimi službami je Mosad število svojih obveščevalcev omejil (danes jih je okoli 1.200) in se osredotočil na širjenje mreže ovaduhov, neuradnih zunanjih sodelavcev. Mosad ni največja, je pa najnevarnejša tajna služba na svetu. (Lopušina 1999)
19. **Muslimanska bratovščina** je fundamentalistično gibanje, ki je nastalo v Egiptu leta 1920.
20. **OZN** – Organizacija združenih narodov ali krajše Združeni narodi, ustanovljena 26. oktobra 1945 v San Franciscu.
21. **Palmah** – elitna vojaška udarna enota Hagane, podtalna vojska židovske skupnosti v času britanskega mandata za Palestino. Ustanovljena je bila 15. 5. 1941. (Jewishvirtuallibrary 2016c)
22. **Sefardski Židi** ali **Sefardi** predstavljajo eno izmed glavnih etničnih ločin židovske skupnosti. V osnovi se izraz nanaša na tiste Žide, ki izvirajo iz Iberskega polotoka, zlasti

Španije. Celotna skupnost Sefardov je bila iz omenjenega območja leta 1492 pregnana. Večji del se je izselil na sever Afrike, manjši pa na različne dele Evrope, Bližnjega vzhoda, preostanka Azije in ostalih delov sveta. Manjši del Sefardov je na Iberskem območju ostal, po tem ko je med špansko inkvizicijo prisilno konvertiral v krščanstvo, pri čemer je večina spreobrnjenec na skrivaj nadaljevala s prakticiranjem židovstva. Izraz Sefard se nanaša tako na potomce izseljenih španskih in portugalskih Židov kot tudi na potomce ostalih spreobrnjenec.

23. **Sion** – ime kraja (Sayon, Syon, Tzion ali Tsion) pogosto uporabljeno kot sinonim za Jeruzalem. Beseda je bila prvič uporabljena od leta 630 do 540 let pred našim štetjem.
24. **Sionizem** označuje politično gibanje Židov za krepitev nacionalne zavesti in samostojno državo Izrael. Najbolj je bilo aktivno pred, med in po 2. svetovni vojni.
25. **SO** – Sionistična organizacija.
26. **Šai** – Tajna obveščevalna in varnostna služba, njen sestavni del je bil Mosad. (Lopušina 1999)
27. **Transjordanija** – ime zgodovinske upravne enote, v novolatinskem slogu dobesedno pomeni Onstran Jordana, kar se, gledano iz perspektive Sredozemlja, nanaša na ozemlje vzhodno od reke Jordan. V letih 1921—1946 je bila Transjordanija emirat, pod britanskim skrbništvom. (Kladnik in Lukman 2013)
28. **UNSCOP** – (The United Nations Special Committee on Palestine) – Posebni odbor ZN za Palestino v letu 1947.
29. **Yishuv** – Židovska skupnost ali naselje v Palestini v 19. stoletju, do nastanka države Izrael (1948).
30. **Židovska agencija** – (Jewish Agency) (1929–1948) Ustanovilo jo je sionistično gibanje na svojem 16. kongresu v (Zurich) Švici. Društva narodov za Palestino. Židovski agencija je bila razdeljena na štiri oddelke: Oddelek vodstva, ki je opravljal zunanje odnose v imenu židovske skupnosti v Palestini; Varnostni oddelek; oddelek Aliyah in oddelek za izobraževanje. Oddelku vodstva, v katerem so bili med drugim Rabbi Yehuda, Leib Maimon in Jicak Gruenbaum, je predsedoval David Ben - Gurion.
31. **ŽNS** – Židovski nacionalni zemljiški sklad (Jewish National Fund).

Priloga B: S Palestino povezane osebe

1. **Balfour Artur** (25. 7. 1848–19. 3. 1930), britanski konservativni politik, predsednik vlade Združenega kraljestva, od julija 1902 do decembra 1905.
2. **Begin Manachem** (16. 8.1913 –9. 3. 1992), rojen v Brest-Litovsku, tedanji carski Rusiji. Od leta 1939 je bil vodja sionistične organizacije Betar, v letih 1940 in 1941 je bil v zaporu. Po prihodu na svobodo je vstopil v poljsko vojsko a je bil skupaj z drugimi Židi odpuščen. Leta 1942 se je preselil v Palestino, se pridružil organizaciji Irgun ter leta 1943 postal njen vodja. Dobitnik Nobelove nagrade za mir (1978) in predsednik izraelske vlade, od leta 1977 do 1983.
3. **Bevin Ernest** (9. 3. 1881–14. 4. 1951), britanski državnik, vodja sindikata in politik. Bil je soustanovitelj in generalni sekretar močne zveze za promet ter zveze delavcev, od 1922 do 1940, in minister za delo v vojnem času koalicijske vlade. Najpomembnejšo vlogo je imel kot zunanji minister v povojni vladi (1945–1951). Pridobil je ameriško finančno podporo, močno nasprotoval komunizmu in podpiral ustanovitev Nata. Vodil je konec mandata Palestine z ustanovitvijo države Izrael. (Wikipedia 2016c).
4. **Bismarck Otto Eduard Leopold von Bismarck - Schönhausen** (1. 4. 1815–30. 7. 1898), pruski diplomat, politik in kancler.
5. **Crane Charles Richard** (1858–1939), bogat ameriški poslovnež, dedič velikega industrijskega imetja, poznavalec arabske kulture in ugleden arabist. Njegove razširjene poslovne vezi so mu omogočile vstop v domače in mednarodne politične vode, kjer je užival privilegiran dostop do številnih vplivnih posrednikov na najvišjih ravneh vlade. Še posebno sta ga zanimala Vzhodna Evropa in Bližnji vzhod.
6. **Dajan Moshe** (20. 5. 1915–16. 10. 1981), izraelski politik in general. Rojen je bil kot drugi otrok v prvem kibutcu.
7. **Epstein Yitzhak** (1862–1943), eden redkih sionistov in židovski voditelj, ki je bil Palestinec, zato je razumel arabski način življenja in razmišljanja. Med leti 1929 in 1930 je delal v gradbeništvu v Transjordaniji. Leta 1930 je dobil štipendijo na ameriški univerzi v Bejrutu v Libanonu. Epstein je osem mesecev z Beduini arabskih plemen preživel v puščavi. O njih je izdal dve knjigi v hebrejščini, in sicer Njihova življenja in običaji (1933) in Prebivalstvo Transjordaije (1934). V istem obdobju je sodeloval pri zbiranju podatkov za politični oddelek židovske agencije in postal eden od njenih

vodilnih arabskih strokovnjakov. V času sionističnega kongresa v Baslu (Švica, 1905), je predaval o arabskem vprašanju: "Med težjimi vprašanji, povezanimi z idejo o renesansi naših ljudi na tej zemlji, pa je vprašanje našega odnosa do Arabcev. Pozabili smo eno majhno dejstvo: V naši ljubljene deželi je celoten narod, ki jo je zasedel za več sto let in ni nikoli mislil, da jo bo zapustil. Delamo veliko psihološko napako v zvezi s pomembnimi, samozavestnimi in prizadevnimi ljudmi. Medtem ko čutimo globoko ljubezen do zemlje naših prednikov, pozabljamo, da ima narod, ki danes živi na njej, občutljivo srce in ljubečo dušo. Arabec je tako kot vsak človek, močno vezan na svojo domovino. (Morris 1999, 57)

8. **Gurion David Ben** (16. 10. 1886–1. 12. 1973), v Palestino je prišel leta 1906 in v kraju Sejera pomagal ustanoviti prvo kmetijsko komuno Deganija. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi organizacija Hashomer (Stražar) in bil glavni ustanovitelj države Izrael in njen prvi predsednik vlade (Zionism-Israel 2016b).
9. **Herzl Teodor** (2. 5.1860–3. 7. 1904), avstro-ogrski novinar, pisatelj in politični aktivist. Je eden od očetov modernega političnega sionizma. Ustanovil je svetovno sionistično organizacijo, promoviral migracijo Židov v Palestino ter si prizadeval za židovsko državo. (Zionism-Israel 2016c)
10. **Hes Moses** (21. januar ali junij 1812–6. 4. 1875), nemško-francoski-judovski filozof in socialist, eden od ustanoviteljev delavskega sionizma.
11. **Hussein Ibn 'Ali** (1853 ali 1854–4. 6. 1931), osrednja osebnost v arabskem nacionalističnem gibanju v času prve svetovne vojne. Turške oblasti so ga leta 1908 imenovali na položaj šerifa v Meki. Kot šerif je imel skrbništvo nad islamskimi svetišči v Hejazu, posledično je bil tudi duhovni voditelj muslimanov.
12. **King Henry Churchill** (1858–1934), kongregacionalist (pripadnik angleške krščanske ločine), pedagog in pisatelj. Na univerzi je od leta 1884 poučeval matematiko, filozofijo in teologijo. Od leta 1902 do 1927 je bil predsednik univerze in tako dosegel najdaljši možni položaj v zgodovini univerze. Leta 1919 je bil član komisije King - Crane, ki je izdala priporočila za pošteno in pravično ureditev ne turških področij Otomanskega cesarstva. Z upoštevanjem priporočil bi se lahko izognili velikim tragedijam, ki so se od takrat dogajale na Bližnjem vzhodu. (Knee 1977)
13. **Meir Golda** (3. 5. 1898–8. 12. 1978), rojena kot Golda Mabovitch. Izraelska učiteljica, pripadnica kibuca, državnica in političarka, in četrta premierka. Izraela. Na mesto predsednico vlade Izraela je bila izvoljena 17. 3. 1969, pred tem je bila

ministrica za delo in ministrica za zunanje zadeve. Bila je četrta ženska na svetu in prva (ter edina) v Izraelu, ki je zasedla predsedniški položaj. Imenovali so jo Iron Lady izraelske politike, čeprav se je njen mandat končal preden se je ta naziv začel uporabljati za britansko premierko Margaret Thatcher. Nekdanji premier David Ben - Gurion je pogosto dejal, da je Golda Meir "najboljši mož v vladi". Pogosto je bila predstavljena kot oseba "močne volje, neposrednega govora, siva eminenca in babica židovskega ljudstva.« Z mesta predsednice vlade je odstopila leta 1974, leto po Jomkipurski vojni. (Wikipedia 2016č)

14. **Pinsker Leon** (13. 12. 1821–9. 12. 1891), rojen na Poljskem, zdravnik, pionir in aktivist sionizma, ustanovitelj in vodja Hovevei Sion, znan tudi kot Hibbat Sionu. Verjel je, da bi se židovski problem rešil, če bi ti dosegli enake pravice. V zgodnjih letih je podpiral asimilacijo. Bil je eden od začetnikov ruskega židovskega jezika.
15. **Shamir Yitzak** (22. 10. 1915–30. 6. 2012), rojen kot Yitzhak Yezernitsky, politik in sedmi predsednik vlade Izrael. Pred ustanovitvijo države Izrael je vodil sionistično paravojaško skupino Lehi. V letih od 1955 do 1965 je služil v enoti Mossad (Haberman 1994).
16. **Sharon Ariel** (26. 2. 1928–1. 11. 2014), izraelski general in politik, poveljnik Izraelske vojske od njene ustanovitve (1948). Enajsti predsednik vlade Izraela je postal leta 2014.
17. **Stern Avraham** (23. 12. 1907–12. 2. 1942), z ilegalnim imenom Yair, rojen na Poljskem, ko je bil star osemnajst let je emigriral v Palestino. Na univerzi v Jeruzalemu je študiral klasične jezike in literaturo. Bil je član študentske organizacije Hulda; njen cilj in namen sta bila "*izključno oživitev hebrejskega naroda v novi državi*«. V nemirih v Palestini (1929), ko so židovske skupnosti začeli napadati lokalni Arabci, je Stern služil v Hagani in varoval sinagogo v starem mestnem jedru Jeruzalema. Njegov poveljnik in prijatelj Avraham Tehomi je prekinil s Hagano, ki je bila pod nadzorom delavskega gibanja in sindikata, v upanju, da ustvari neodvisno vojsko, z bolj aktivno vojaško pozicijo. Tehomi ustanovi Irgun Zvai Leumi, kateremu se leta 1932, ko zaključi poveljniški tečaj, pridruži tudi Stern. Septembru 1940 je ustanovil odpadniško militantno sionističnega skupino z imenom Lehi, ki so jo britanski organi in gibanje Yishuv imenovali Stern Gang. (Wikipedia 2016a)
18. **Tehomi Avraham** (1903–1990), rojen kot Zilberg, v Odesi, v času ruskega imperija. Emigriral je v Palestino, kjer je gradil ceste. Postal je član Hagane, vse tečaje končal z

odličnimi ocenami. Od leta 1925 služil kot poveljnik v Jeruzalemu ter od 1929 do 1931 kot okrožni poveljnik. Nemiri leta 1929 so povzročili razburjenje v vrstah Hagane, saj ni bila dovolj pripravljena na napade Arabcev. Ustanovljena je bila vzporedna sionistična organizacija Haganah Bet, ki je kasneje postala Irgun, njen prvi poveljnik je postal prav Tehomi. Kasneje si je prizadeval za ponovno združitev obeh organizacij. Leta 1937 je prevzel visok položaj v vrstah Hagane, vendar mu je sledila le približno polovica od 3 000 pripadnikov Irguna. Preostali člani so nadaljevali boj, tako z britansko oblastjo kot Arabci v Palestini. Ker se Hagana ni držala obveznosti iz sporazuma o združitvi, je Tehomi izstopil iz organizacije in se ukvarjal z dejavnostjo nezakonitega naseljevanja ter obveščevalnim delom. (Wikipedia 2016b)

19. **Weizmann Chaim Azriel** (27. 11. 1874–9. 11. 1952) sionistični vodja in izraelski državnik, ki je bil predsednik sionistične organizacije in kasneje prvi predsednik Izraela. Izvoljen je bil 16. februarja 1949, na tem položaju je ostal do svoje smrti (1952). Weizmann je prepričal vlado Združenih držav Amerike, da priznajo novo nastalo državo Izrael. Bil je tudi biokemik, sodeloval je pri razvoju postopka fermentacije aceton-butanol-etanol, ki z bakterijsko fermentacijo proizvaja aceton. Ta je bil zelo pomemben za britansko vojno industrijo. Med 1. svetovno vojno je ustanovil znanstveni inštitut (Institute of Science) v kraju Rehovot (Izrael,) ki je imel odločilno vlogo pri ustanovitvi Hebrejske univerze v Jeruzalemu. (Zionism-Israel 2016a)
20. **Zangvll Israel** (21. 1. 1864–1.8. 1926), britanski pisatelj, na čelu kulturnega sionizma v 19. stoletju. Tesen sodelavec Theodora Herzla. Kasneje je zavrnil iskanje židovske domovine in postal glavni mislec teritorialnega gibanja.